

PolitikART

15 GÜNLÜK EDEBİYAT SANAT VE DÜŞÜN DERGİSİ

18 Ağustos 2018 Cumartesi

SAYI: 246

■ HEYKELTRAŞ SEWYAN SAEDJAN

sanat
yolunu
bulur

Hitler'i selamlamayı reddeden adam

August Landmesser'in hikayesi aşk adına büyük bir cesaret, fedakarlık örneği. Landmesser, Hamburg'da askeri bir tersanede çalışıyordu. O zamanlar Almanya'da sahip olabileceği seçenek olan Nazi Partisine katıldı. Birkaç yıl içinde hayatının aşkı Irma Eckler ile tanıştı, aşkları Nazi yetkilileri nazarında ifşa olunca partiden ihraç edildi. Bağnazlığın ayyuka çıktığı 1935'te evlenmeye karar verdiler, zira aşk her şeyin üstesinden gelebilirdi. Ancak öyle olmadı. Talepleri reddedilince 1937'de Almanya'dan kaçmaya karar verdiler ancak sınırda tutuklandılar. Irma tutuklanıp toplama kamplarına gönderildi, bir kızını kamplarda doğurdu. Bir yıl sonra beraat eden Landmesser ise 1938'de tekrar tutuklanıp çalışma kamplarına gönderildi ve ailesini bir daha görmedi. Irma, 1942'de Bernburg toplama kampında binlerce insanla birlikte gaz odalarında katledildi, Landmesser'in ise 1945'te öldüğü tahmin ediliyor. Bu resim, 1936 yılında bir kitle mitingi sırasında Nazi selamına katılmayı reddeden Landmesser'a ait.

Dünyanın sonu: Nullarbor uçurumları, kelimenin tam anlamıyla dünyanın sonu gibi hissettirmekle birlikte, gerçekte Avustralya'nın sonu.

Turgut Uyar kelimelerin simyacısıydı

Türkçe şiirde engin ırmaklar açmış ve kendisinden sonraki kuşakları derinden etkilemiş, şiirleriyle sarsmış bir şairi bütün yönleriyle üç beş satırlık bir yazıda anlatabilmek elbette mümkün değildir. Hele hele bu şair Turgut Uyar olunca, yazarın işi pek yaman bir hal alır. Lakin biz yine de Turgut Uyar'ın dünyaya geldiği ve dünyayı terk ettiği bu Ağustos ayı vesilesiyle onun şiiri hakkında kısa bir iki kelam edelim.

Bayram BALCI

4 Ağustos 1922'de Ankara dünyaya gelen ve yine bir Ağustos günü (22 Ağustos 1985) aramızdan ayrılan Turgut Uyar, hiç kuşkusuz Türkçe şiire 1950'ler sonrası damgasını vuran önemli şairlerinden biridir.

Şiirle daha ilkokul yıllarında tanıştı. O yıllarda manzumeler yazan Uyar, gelecekte Muzaffer İlhan Erdost tarafından 'İkinci Yeni' olarak adlandırılan Türkçe şiirin önemli temsilcilerinden biri oldu.

Yad adını verdiği ilk şiiri 1947'de Yedigün dergisinde yayınladı. 1948'de Kaynak yayınlarının açtığı bir şiir yarışmasında ise ikincilik ödülü kazandı. Lakin seçici kurulda yer alan Nurullah Ataç, kendi birincisinin Turgut Uyar olduğunu açıkladı. Şiir eleştirileri ile önemli çalışmalara imza atmış olan Ataç, Uyar'daki şair gömleğini belki ilk fark eden isimlerdendi. Ataç, Uyar'ın gelecekte çok yetkin bir şair olacağını o yıllarda muhtuladı.

1948'de Kars'ın Posof ilçesine askeri memur olarak üsteğmen rütbesiyle tayin edilen Turgut Uyar, daha sonra şiirlerine de girecek olan Kürdistan ile bu yıllarda tanıştı. 1970 yılında yayınlanan Divan kitabında yer alan Yokuş Yol'a adlı şiiri, günümüzde de Türkiye'nin en önemli sorunu olan Kürt sorununa o günlerde ışık tutan belki de Türkçe yazılmış ilk şiirdi.

İlk şiir kitabını ise 1949 yılında "Arz-u Hal" adıyla yayınladı. Gelecekte fırtınalar yaşamasına neden olacak şiir serüveninin henüz başlarındaydı. 1952 yılında ise Nurullah Ataç'ın ön-sözleriyle ikinci kitabını yayınladı. Turgut Uyar, ikinci kitabıyla etkisinde kaldığı Garip şiirinden tamamen uzaklaştı. Kendi şiir poetikasını kurmaya başladı.

1958 yılında yüzbaşı rütbesindeyken Türk silahlı kuvvetlerinden "firar" eden Turgut Uyar, 1959 yılında yayınladığı "Dünyanın En Güzel Arabistanı" kitabı ile tüm dikkatleri üzerine çekti. Uyar'ın bu kitabındaki şiirleri, sonradan İkinci Yeni olarak adlandırılacak şiirin tüm özelliklerini içinde barındırıyordu.

"Dünyanın En Güzel Arabistanı"ndaki şiirlerle, Turgut Uyar artık kendi şiir yatağını bulmuş, kendi poetikasını kurmuş bir

şairdi. O güne kadar yazılan şiirlerden farklı olarak, bu kitabında dize yapısı, ses, çok farklı olarak kurduğu imgeler ve şiirinde kullandığı kelimelerle kendi şiirinin de doruk noktasını oluşturdu.

"Dünyanın En Güzel Arabistanı" kitabında yer alan "Göğe Bakma Durağı" adlı şiiri ise, son yazdığı şiire kadar, Uyar'ın şiir serüveninin ana gövdesini oluşturan homojen bir şiir olarak şiir tarihine kaydedildi. Kitapta yer alan diğer şiirleriyle birlikte adını andığımız şiir, Türkçe şiir irmağında yeni bir dönemin başladığının da habercisiydi.

Turgut Uyar, üçüncü kitabı ile birlikte şiirliğinin yanı sıra şiirin sorunları hakkında, şiir hayatı, şiir insan ilişkisi konularında poetik yazılar da kaleme almaya başladı. O dönemlerde kaleme aldığı yazılar, dönemin şiirinin anlaşılabilirliği açısından da önemli bir kaynak metin oluşturdu.

Türkçe şiirin önemli eleştirmeni Hüseyin Contürk'ün 1 Ekim 1963 tarihinde yayınladığı ve Edip Can-sever ile Konur Erto'p'un danışmanlığını yaptıkları Dönem dergisinin de kurucuları arasında yer aldı.

Şiiri hiçbir zaman sanatsal bir faaliyet olarak görmedi.

O'nun için şiir bir yaşam mücadelesiydi. Her zaman şiiri insanın-kendinin yaşama çabası olarak gördü. Arzu ed-erdi ki şiir gibi yaşan-abilsin, bu yenilmiş çağın içinde insanlar giderek ayrılaşmasın, kişiliksi-zleşmesin ve şiir gibi yaşaya-bilsin.

Turgut Uyar'ın neredeyse tüm şiir-lerinde bu arzu'nun izlerini görmek mümkün. Çünkü O, şiirin hayatın tanıklığını yaptığını düşünürdü. Her gün yeni bir dünyaya doğduğunu düşünür, kendisini her gün yeni bir dünyanın içinde görürdü.

Sanatı bir ceht işi, eğitim işi olarak gören Uyar, kendi tanımlamasıyla "tembel kalabalığın" keyfiyetine uymaktan da imtina etti. Bu imtina O'nun her yeni günde, dünya ve insan ile yeniden ve başka başka etkilerle iletişimi içinde olmasını sağladı.

Turgut Uyar, şiirinin her gün kendini yeni biçimlerde göstermesi için büyük çabalar harcayan bir şairdi. Ve adeta şiirini her gün yenilerdi. Bu nedenle de yazdığı her şiir, yenilik-

ler içermeyi başarırdı.

Toplumun kişiliksiz yaşamayı baş tacı etmeye teşne du-ruşuna, yazdığı her şiirle itiraz etti. Hayır, Turgut Uyar şiirinin bir reddiye şiiri olduğunu söylemiyorum. Böyle bir söylem, O'nun şiirinin kendini her seferinde yeniden yeniden üretmesindeki sonsuz anlamlılığı daraltmak olur. Turgut Uyar, toplumun kişiliksiz yaşadığı bir çağda, her zaman şiirinin kişi-likli olmasını önemsemi. Uyar'a göre şair gibi şiiri de kişilikli olmak zorundaydı.

Yenilmiş bir çağın şiirinin de yenilmiş olduğunun, böyle bir şiirde kullanılan kelimelerin de eskiyip pörsüdüğünün herkesten çok farkındaydı. Bu yüzden hem kelimelerle ah-baplık etti, hem de ateşli kavgalara girişti. Hiçbir zaman şiiri hayattan bağımsız "sanatsal bir faliyet" olarak ele almadı. Şiiri hayatın/yaşamın içine yerleştirme mücadelesini so-nuna kadar sürdürdü, hatta bunun öncülerinden biri oldu.

Eleştirmen Orhan Koçak'ın da işaret ettiği gibi Turgut Uyar, "değersiz maddeden bir değerli madde" yarattı.

Her seferinde değeriz görüldenden başka

başka değerli maddeler icat etti. Çünkü

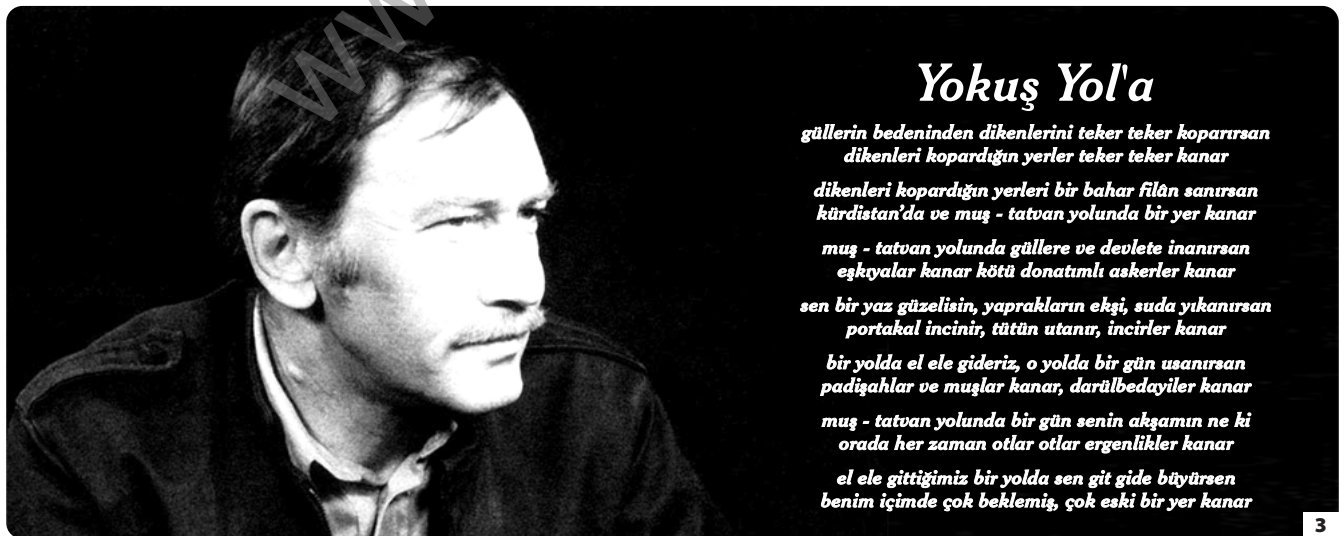
Uyar, kendinden önceki şairleri eleştirirken kullandığı "kendi-lerini yeniden icat edemediler" sözünün aksine, her yeni günde kendini ve şiirini yeniden icat etti.

Şiiri bir yaşama biçimi sorunu olarak ele aldı. Ke-limelerle çoğu kez başı derdi girdi. Yine de o döneme kadar şiire girmemiş kelimeleri şiirine dahil etti. Hayatın içinde yer alan tüm sorunları, güzellikleri, hüznü, kederi, acı ve aşkları şiirin içine soktu yeni kelimelerle.

Herkesten çok farkındaydı; bir şair için hayattan kopuk dizeler yazmak, ölümdür. Bunun için Turgut Uyar, her zaman kendi şiirini kendisi için bir ölüm kalım sorunu olarak da ele aldı ve böyle bir şiir serüveni bıraktı kendinden sonraki kuşaklara.

Turgut Uyar, esasında bize hayatın bilmediğimiz yönlerini, gerçeklerini anlatmadı. Bildiğimizi bilmediğimiz şeylerden ustaca söz etti bize. Ve aramızdan çekip giderken de bize "Geyikli Gece"sini, "Yokuş Yol'a"sını ve daha pek çok şiirini emanet etti. Belki bin yıl geçse de şiir kâzıcısının her dönem fosiller arasından bulup çıkaracakları "Yokuş Yol'a" şiiri ile ilk şiirinin adı ile yad edelim bu büyük şairi.

1948'de Kars'ın Posof ilçesine askeri memur olarak tayin edilen Turgut Uyar, daha sonra şiirlerine de girecek olan Kürdistan ile bu yıllarda tanıştı. 1970 yılında yayınlanan Divan kitabında yer alan Yokuş Yol'a adlı şiiri günümüzde de Türkiye'nin en önemli sorunu olan Kürt sorununa, o günlerde ışık tutan belki de Türkçe yazılmış ilk şiirdi.

Yokuş Yol'a

*güllerin bedeninden dikenlerini teker teker koparırsan
dikenleri kopardığın yerler teker teker kanar*

*dikenleri kopardığın yerleri bir bahar filân sanırsan
kürdistan'da ve muş - tatvan yolunda bir yer kanar*

*muş - tatvan yolunda güllere ve devlete inanırsan
eşkıyalar kanar kötü donatımlı askerler kanar*

*sen bir yaz güzelisin, yaprakların ekşi, suda yıkanırısan
portakal incinir, tütün utanır, incirler kanar*

*bir yolda el ele gideriz, o yolda bir gün usanırısan
padişahlar ve muşlar kanar, darülbeydâyiler kanar*

*muş - tatvan yolunda bir gün senin akşamın ne ki
orada her zaman otlar otlar ergenlikler kanar*

*el ele gittiğimiz bir yolda sen git gide büyürsen
benim içimde çok beklemiş, çok eski bir yer kanar*

Kayyum/OHAL döneminde sanat: Su yeniden yolunu buluyor

◆ "Kürtçe edebiyatla uğraşan insanların yazdıkları metinlere, eleştirel yazılara baktığımızda dünya edebiyatına birkaç adım daha yaklaştığımızı görüyoruz. Ve bu, önümüzdeki yüzyılda daha iyi metinleri yayınlatabilecekleri umudunu içimizde yeşertiyor."

◆ "Mesela Cegerxwin Kültür Merkezi'nde Kürtçe akademi açıldı. Bizim oradaki ilk öğrencilerimiz, şimdi Kürtçe film çekiyor. Oraya gelen insanların bir çoğu daha önce hayatlarını Türkçe yaşayan insanlardı. Ama orada karar verdiler. Bu dille üretim yapmak bir kültüre dönüştü."

► Nurhak YILMAZ

"İlk eğilim, sanat bitti ne yapacağız şeklindeydi. Yönetmen Özkan Küçük bu sözlerle, 2016 yılında bölge belediyelerine kayyum atanmasının ardından oluşan ruh halini anlatmaya çalışıyor.

Bir yerel yönetim ile sanat veya sanatsal üretim arasında neden böylesine direkt bir bağ olsun ki?

Aslında sözü edilen, çok dilli, çok kültürlü, ana dili merkeze alan, Kürtler ve bölgede yaşayan diğer halkların kültürel değerlerini yaşatmayı hedefleyen, kaybolmuş değerleri yeniden ortaya çıkarmayı amaçlayan bir kültür-sanat politikasıydı.

Yani cumhuriyet tarihi boyunca iktidarların reddettiği bir yaklaşımdı.

1999-2016 yılları arasında belediyeler bu politikayı esas aldı. Bu politikanın hayata geçirilmesinde direkt veya dolaylı olarak aktif rol oynadı. Bu sanat anlayışına uygun üretim yapanları da desteklediler veya ortaklaştılar.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları, müzik grupları, Cegerxwin Kültür Merkezi, Aram Tigran Konservatuvarı, dünya edebiyatından Kürtçeye çevrilerek sergilenen tiyatro oyunları, kültür sanat festivalleri, edebiyat, şiir, sinema, fotoğraf günleri herkesin ilk aklına gelen ürünler.

Elbette hem ürünler, hem toplumsal kültürel etki çok katmanlı, çok boyutludur. Ancak konumuz kamuoyunca iyi bilinen bu geçmiş değil.

Bu sanatsal üretim sürecine keskin bir müdahale niteliği taşıyan ve 2016 yılında başlayıp halen devam eden kayyum/OHAL dönemidir. Kayyum atamaları veya OHAL ilanı ile birlikte neler olduğunu kısaca hatırlarsak; Belediyelerin bünyelerinde çalışan tiyatro oyuncularını işten atıldı. Konservatuvarlar ya kapatıldı ya da içerik tümüyle değiştirildi. Buralarda ders veren eğitimcilerin işlerine son verildi. Müfredat dili, Kürtçe'den Türkçe'ye döndü. Sinema tiyatro eğitimleri yerini dikiş-nakiş kursları, kuran kurslarına bıraktı. Geçmişte kültür sanat üretimi yapan kurum veya bireylerin hizmetinde olan mekanlar, kullanıma kapatıldı.

Bu mekanlarda keremeler yapılmaya başlandı. Mekanların bir kısmı da farklı hizmet alanlarına dönüştürüldü. Tabelalar değiştirildi. Yaşananların bu kısmı da medyaya bir şekilde yansısı. Yazının asıl konusu aslında burada başladı.

Sonra ne oldu?

'İlk dönem içe çekilme yaşandı'

Özkan Küçük, aradan geçen yaklaşık 2 yılı sanatsal üretim açısından 3 döneme ayırıyor;

"İlk dönemde içe çekilme, kendine kapanma yaşandı. Herkes, ciddi bir otosansür uygulamaya başladı. Örneğin sokağa kamera ile rahat çıkamıyorsun. İzin başvurusunda bulunuyorsun izin alamıyorsun. Bu durumda 'şimdi yapmayayım sonra yapayım' diyorsun. Veya biri birşeyler yazmıştır, 'şimdi basmayayım sonra basayım' diyor. İnsan Hak-

ları Film Festivali İstanbul'da yapılıyor ama Diyarbakır ayacı valilik tarafından yasaklanıyor. Tamamen keyfi."

Ancak Özkan'ın deyişiyle "İçe çekilmenin, otosansürün yaşandığı" bu ilk dönemin henüz "sıcaklığı" devam ederken özel bazı örnekler ortaya çıktı.

İlk tepkiyi Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nden atılan yaklaşık 30 tiyatro sanatçısı verdi. Belediye binasından 100 metre ötede bir mekan kiralarak Amed Şehir Tiyatrosu'nu kurdular. Ve burada Kürtçe oyunlar oynamaya devam ettiler.

Hatta o kadar hızlı hareket ettiler ki, tiyatrocuların belediyeden atılmalarına dair belgesel çekmek isteyen Özkan Küçük, hızlarına yetişemedi(!)

"Buradaki ekip, Kürt tiyatrosunun öncüsü pozisyonuna gelmişti. Kayyum hepsini işten çıkardı. Acaba devam edebilecekler mi diye kaygılandım ilk önce. Sonra bunun bir belgesele dönüşebileceğini hissettim ve o süreci çekmeye başladım. Ama arkadaşlar Amed Şehir Tiyatrosu'nu çok hızlı kurdu. Bu nedenle projeyi biraz değiştirmeye karar verdim. Konuştuğum arkadaşların birçoğu "geçmişin ruhuna yeniden döndük" diyordu. Biz de Amed Şehir Tiyatrosu oyuncularından Kemal'in, 1994 yılında MKM çatısı altında oynanan "Rojbaş" adlı oyunun yeniden sahnelenmesi için eski ve yeni oyuncularını bir araya getirmesine karar verdik. Çünkü 1990'lı yıllarda da sanatçılar bugünkü gibi bir binanın bodrum katında oyunlarını sahneliyorlardı. Şu anda çekimler devam ediyor."

Kürtçe edebiyat ile uğraşan insanlar boş durmamışlar, üretimlerini sürdürmüşler. Fakat bu dönemde yazarlarla okur arasındaki ilişki sekteye uğradı. Ancak bunu aşmaya yönelik çeşitli alternatif arayışlar da var. Örneğin insanlar basılmış kitapları veya etkinlikleri sosyal medya üzerinden duyurmaya çalışıyor.

'Kürtçe edebiyatla uğraşanlar boş durmadı'

OHAL döneminin başlangıcında yaşanan bu "içe kapanma" davranışının, Kürtçe edebiyata yansımalarının ise pozitif yönde olduğunu söylüyor Yazar ve Yayıncı Lal Laleş;

"Son 3 yılda insanların sessizlik içerisinde evlerine, kubbelerine çekilerek edebi üretimlerini artırmaya, üretimi daha estetik ve etik kaygılarla güçlendirmeye çalıştıklarını gözlemliyorum. Editörlük yaptığım metinlerden, okuduğum kitaplardan Kürtçe edebiyatın daha ileri bir aşamaya evrildiğini, kalitenin yükseldiğini görüyorum. Bu anlamda aslında Kürtçe edebiyat ile uğraşan insanlar boş durmamışlar, üretimlerini sürdürmüşler. Fakat bu dönemde yazarlarla okur arasındaki ilişki sekteye uğradı. Ancak bunu aşmaya yönelik çeşitli alternatif arayışlar da var. Örneğin insanlar basılmış kitapları veya etkinlikleri, sosyal medya üzerinden duyurmaya çalışıyor. Ya da bir yerde yapılan bir etkinlik yine sosyal medyadan canlı olarak yayınlanıyor. Ve o etkinlik yüzlerce insana ulaşıyor. Belki de bu dönemin en önemli avantajlarından ve yeni imkanlarından biri budur. Bu imkanları çoğaltmak lazım, enseyi karartmamak lazım. Nihayetinde insan zor zamanlarda kendini ifade edeceği kanalı bulabilecek zihne sahip."

'Alternatif bir araya gelme biçimleri oluştu'

Edebiyatın yanı sıra müzikte, sinemada, resimde ve diğer alanlarda da artık alternatif arayışlar, hatta küçük de olsa atılan adımlar var. Yönetmen Özkan Küçük bu adımları OHAL sürecinde "ikinci dönemin işaretleri" olarak niteliyor.

"İkinci dönem, 'tamam ama birşeyler yapmak gerekiyor' dönemi. İnsanlar bir takım boşlukları zorlayarak bireysel çalışmalarına yöneldi. Yine kolektifler var. Alternatif mekan arayışları ortaya çıktı. Kafeler, bazı kamusal alanlar sanatsal etkinlikler için de kullanılmaya başlandı. Pale Sanat Evi ortaya çıkan alternatiflerden biri. Pale, şimdiye kadar birçok etkinlik düzenledi. Kendi küçük bahçelerini, mekanlarını, İşçi Filmleri Festivali ve Filmör gibi etkinliklere açtı. Edebiyat buluşmaları, söyleşiler, küçük konserler düzenlediler. Buradan alternatif bir arada olma biçimi ortaya çıktı. Yani su bir şekilde yolunu bulmaya çalışıyor diyebiliriz."

'Yapılan hiçbir şey havaya uçmadı'

Tüm bu sanatsal üretimde ağırlıklı olarak tercih edilen dil olan Kürtçeye yönelik OHAL döneminde uygulanan baskılar da dilin kamusal alandaki kullanımını gerilettiler. Fakat Özkan Küçük ve Lal Laleş'e göre bu gerilemeye rağmen 17 yıllık dönemde yapılan Kürtçe çalışmalar geleceğe bir miras bıraktı. "Yapılan hiçbir şey havaya uçmadı" diyor Özkan ve ekliyor; "Mesela Cegerxwin Kültür Merkezi'nde Kürtçe akademisi açıldı. Bizim oradaki ilk öğrencilerimiz, şimdi Kürtçe film çekiyor. Oraya gelen insanların bir çoğu daha önce hayatlarını Türkçe yaşayan insanlardı. Ama orada karar verdiler. Bu dille üretim yapmak bir kültüre dönüştü."

'Sessiz bir direniş'

Son 3 yılda Kürtçe edebiyatta yükselen kaliteyi Lal Laleş de "sessiz bir direniş" olarak tanımlıyor. "Kürtçe edebiyatla uğraşan insanların yazdıkları metinlere, eleştirel yazılara baktığımızda dünya edebiyatına birkaç adım daha yaklaştıklarını görüyoruz. Ve bu, önümüzdeki yüzyılda daha iyi metinleri yayınlayabilecekleri umudunu içimizde yeşertiyor" diyor.

'Eksiklerimizle yüzleştik'

Ve yazıda sona gelmişken OHAL/kayyumun yazıda aktör olmaktan çıktığını görmek, sanatın "duvarlar aşan ustalığına" bir kez daha hayran olmak gerekiyor. O iki kelimedenden sıyrılıyorken ve son söz niyetine bir eleştiri ile tamamlamak tam da sanatın iradi yanına işaret eder.

Yazar Laleş, "Bu dönemin kendi eksiklerimizle yüzleşmemizi sağladığını" düşünüyor. Şöyle ki; "Esas mesele şu kaotik zor zamanların ötesinde, edebiyat dünyamızın maalesef geleceğe dair genel bir politikasının olmamasıdır. Şu anda yazı ve sanat adına üretim yapan insanların entelektüel donanımsızlığının ortaya çıkardığı bir takım sorunlar var. Biz kendimizi ne kadar geliştirip sorunlara çözüm üretebiliriz? Çözüm üretebileceğimiz dönemlerde elimizdeki imkanları ne kadar kullandık? Örneğin yayıncılığın, edebiyatın, dergiciliğin sorunlarını, çeviri edebiyatın gerekliliğini ne kadar konuştuk. Mesela sözlük çalışması, yazım kılavuzu gibi bir takım temel meseleleri tartışıp çözüm erittik mi? Ben bu coğrafyanın doğasında, yaşantısında, politik arenasında büyük bir edebiyatı, büyük bir sanatı doğuracak kaynakların mevcut olduğunu düşünüyorum. Bunu görecektir edebi ve sanatsal göze ihtiyaç var. Bu da çalışmak, üretmek, düşünmek ve entelektüel manada kendini geliştirmekle mümkündür."

Benzer bir soru da Özkan Küçük'ten, "Kayyumla ilgili mesele bir mekan meselesi. Başka bir konu ve soru ise önceki sanat doyurucu muydu?"

Cümlelerin sonuna geldiğimizde aslında ne kayyum ne OHAL cümle içerisinde kullanılmaz oluyor. Siliniyor.

Bu da sanatın hayatın içinde nasıl estetik, nasıl fark ettirmeden değişim ve dönüşüme yol açtığını gösteriyor. Sanatın devrimci yanının aslında nasıl ezber bozduğunun bir kanıtı.

OHAL/kayyumun, yazıda aktör olmaktan çıktığını görmek, sanatın "duvarlar aşan ustalığına" bir kez daha hayran olmak gerekiyor. O iki kelimedenden sıyrılıyorken ve son söz niyetine bir eleştiri ile tamamlamak tam da sanatın iradi yanına işaret eder. Yazar Laleş, "Bu dönemin eksiklerimizle yüzleşmemizi sağladığını" düşünüyor.

Sanatla direnmek

◆ 16 yıllık AKP iktidarının Türkiye halklarını getirdiği aşamada özgürlükler, demokrasi, eşitlik, adalet, farklı kimlikler, diller, kültürler artık tartışılması bile problem haline gelen konular olmuştur. Tekçi anlayışın hakim olduğu bu süreçte toplumun demokratik, kültürel değerlerine sahip çıkabilme olanağı, direnmektir. Bu zehirlenmeden kurtulmanın ve daha sağlıklı bir toplum haline gelmenin temelini direnme oluşturur.

► Kemal YILDIRIM

Sanat, binlerce tanımla, yüzlerce çeşitliliğe dönüşebilen, hem çok yaşlı hem de çok genç bir büyüktür. O, en yaşlı olanımızdır. Çünkü neredeyse ilk insanla yaşıştır. İlk bilincin ilk ışığıdır. O en gencimizdir, çünkü kendi uzamı içerisinde, içinden geçtiği tüm üretim ilişkilerini, sistemleri ve iktidarı arkasında bırakmıştır. Yeni söyleyiş ve varoluşların yolunu açan da odur. Sürekli bir devrim, devrim dinamiğiyle kendi geleneğini de yıkar. Durağan değildir. Kendisiyle ilgili ortak bir düşüncenin oluşturulmasına izin vermeyecek kadar canlı ve hep yenidir. Hayatın ve özel alanlarımızın daha anlamlı hale getirilmesi ya da bilinen anlamların dışında yeni anlamlar aramanın yoğunluğu, bir hüner, özel bir beceridir. Bir başka olguyu ortaya çıkarmak bir başka özneyi yaratmak için, en iyiyi yapma kaygısı, en iyisini söyleme kaygısıdır. Kısaca o insandır. İnsanın bilinen tarihi ve evrimi boyunca egemen olmaya çalıştığı, kavgasını verdiği tüm alanlarda var olmuştur.

Sanatın alanına girmek; güzelin alanına girmek demektir. Güzellik, doğanın en büyük gizemidir, her şeyde aranmalıdır. Sanatsal bağlamda güzel, toplumsal olanla bütünleşir. Bir bakıma kural dışıdır. Peşine düşen herkesi heyecanlandırır. O tarih bilinciyse süzülüp gelendir. Bu yüzden sadece bugüne değil geleceğe de hem içerikler, hem de biçimler taşır. Güzel dediğimizde, ilk insandan kesintisiz bugüne ulaştığımız seçme ve beğenme yetilerimizden özgürlük kavrayışımızdan söz etmiş oluruz.

Sanat aynı zamanda bir toplumun anlam dünyası, özgürlük alanı ve toplumsal tarihin ruhsal, düşünsel yapısının somuta kavuşturduğu süreçtir. Dolayısıyla sanatı insandan, toplumdaki, doğadan koparmak mümkün değildir.

Sanatla bütünleşen insan, yaşamın her anını bir bellek misali geliştirir ve bu belleği anlatıma çevirir. Bu çevirinin ihtiyaç duyduğu ve sanata dönüşmesinde katkısı olacak her türlü malzemeyi insan, toplum, doğa üçlüsünden alır. Bu malzemelerin seçilip değerlendirilmesinde, estetiksel bir yapıya dönüştürülmesinde ise sanatçı duyarlılığı ve yetisi gerekir. Bu da ancak sanatçının özgür olmasıyla sağlanabilir.

Toplumun öncü kanncaları

Sanatçı, dünyaya eleştirel yaklaşan, özgürlük duygusunu

yaşıtlarına aktaran, insanların ve toplumun özgürleşmesini sağlayan insandır. Onu diğer insanlardan ayıran, ona sanatçı kimliği kazandıran da bu özelliğidir. Sanatçı, baskı ve tehdit ortamlarını kabul edemez. Her türlü otoriteye karşı çıkar. İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana sanatçılar, toplumun öncü kanncalarıdır. Onlar, yaratıcılarıyla toplumun değişim ve dönüşümüne katkı sağlarlar. İnsanların, özgür birey olması için çalışıp çabalarlar. Toplumsal sorunları ele alıp biçimleri ve bunları çözme eğilimleri hem vicdanidir hem de adalet temellidir. Bu nedenle insanın, toplumun ve doğanın karşıtı olan her şeye muhaliftirler. İnsana, topluma ve doğaya zarar veren, ayırıcı, sömür, yozlaştıran, içini boşaltan ve en önemlisi özgürlük alanlarını kısıtlayan her türlü anlayışla ölümüne mücadele ederler. Bedeli ne olursa olsun direnirler. Tarihte bunun birçok örneği vardır. Örneğin Şili devriminde gitarıyla, devrime ve muhalif sanata damgasını vuran Viktor Jara son anına kadar özgürlüğünün elinden alınamayacağını iktidara göstermiştir. Ölümüne saatler kala son şarkıyı bestelemektedir. Tutsaklar öldürülmekte, işkenceden geçiril-

mektedir. Şili Ulusal Stadyumu'nu dolduran binlerce devrimci arasında bulunan Victor Jara, gitarıyla Unidad Popular'ın ünlü şarkısını, "Venceremos"u söylemeye başlar:

Stadyumda binlerce devrimcinin hep bir ağızdan eşlik edip söyledikleri bu şarkı, stadin en yüksek rütbeli gestapo subayı, Pinochet'in sağ kolu, işkenceci Albay Mario Manríquez Bravo'yu öfkelenmiştir. Havaya ateş emrini verir. Stadyum mermi sesleri ile inlerken şarkı hala devam etmektedir. Ateş kesildikten sonra şarkıyı söyleyeni aramaya başlayan askerler Jara'yı bulurlar ve gitarını çalamaması için önce ellerini kırarlar. Ancak Jara, şarkıyı söylemeyi sürdürmektedir. Jara'nın katili olarak tarihe geçen "Prens" lakaplı Edwin Dimter Bianchi, Jara'nın kafasını dipçikle parçalar. Bedenini delik deşik ederler. Yetmez... Parmaklarını keserek tribünlerin önüne asarlar. Jara artık direnişin simgesi olmuştur. Elbette söylediği şarkı "Venceremos" da...

Yine... İspanya iç savaşında Franco, nazi ve faşist İtalyan kuvvetlerine yeni uçaklarını Guernica üzerinde test etmeleri için izin vermiş bu küçük kasabaya yapılan bombardıman sonrası kasaba yerle bir edilmiş ve 1654 kişi katledilmiştir. Picasso'ya göre sanatçı; insanlığın ve uygarlığın en temel değerlerinin yok edilmesi ile karşı karşıya kaldığı bu savaşa kayıtsız kalamazdı.

Bu nedenle kendi memleketi Malaga'dan yüzlerce kilometre uzaktaki Guernica'da yaşananları bir şekilde ifadeye kavuşturmalıydı. Bir şekilde anlatmalıydı savaşın yakıcılığını, yaşanan katliamı, bombaların yaktığı ateşte yanan insanlığı.

Picasso burada toplumun vicdanını ve adaletini sağlayarak iktidara, sömürüye, talana, katliama baş kaldırarak tarihe ve insanlığa önemli bir değer kazandırmış, bir kez daha sanatın ve sanatçının muhalif ve direnişçi yanını ortaya koymuştur.

Dolayısıyla tarihten günümüze sanat ve sanatçı iktidarda her zaman çatışma halinde olmuş, iktidarlara karşı insanı, toplumu ve doğayı savunmayı hedeflemiştir. İktidarların o acımasız, vicdansız, adaletsiz yanlarını kimi zaman müzikle kimi zaman resimle veya kimi zaman diğer sanat dalları ile gün yüzüne çıkarmıştır.

OHAL uygulamaları

İktidar, insanın ve toplumun özgür olmasına, özgür düşünmesine karşı çıkar ve kendi himayesine almak, onu köleleştirmek ister. Bunu yaparken de sistematik bir şekilde yapmaya çalışır. İnsanı toplumdaki, politikadan ve hatta ahlakından koparmayı hedefler. Özellikle sanat-toplum, sanat-politika, sanat-ahlak ilişkisini parçalayarak aslında toplumun ortak değerler silsilesini bir şekilde anlamsız, soğuk, ilişkisiz hale getirerek kapalı bir toplum yaratma eğilimi gösterir. Kapalı toplumlar sanat damarının dumura uğradığı zamanlarda ortaya çıkarlar ve sanatın yokluğundan kaynaklı o toplumlarda şiddet eğilimi çoğalır. Kadına şiddet uygulayan, çocuk istismarının arttığı, eleştirilmeye tahammül edemeyen öfkeli bir toplum haline dönüşürler. İşte bu nokta da yaşadığımız coğrafyayı da değerlendirmek ve çözümlenmek gerekir.

16 yıllık AKP iktidarının Türkiye halklarını getirdiği aşama bu yönlüdür. Özellikle özgürlükler, demokrasi, eşitlik, adalet, farklı kimlikler, inanç grupları, diller, kültürler artık tartışılması bile problem haline gelen konular olmuştur. Tekçi anlayışın hakim olduğu bu süreçte toplumun demokratik değerlerine sahip çıkabilme olanağı direnmektir. Bu zehirlenmeden kurtulmanın ve daha sağlıklı bir toplum haline gelmenin temelini direnmek oluşturur. Kadına şiddete direnmek, çocuk istismarına direnmek, birbirine tahammül etmeyenlere karşı direnmek, otoriter zihinlere karşı direnmek, demokrasiye, adalete, eşitliğe karşı durarlara direnmek, bu süreçte kendine insanın diyen herkesin görevi olmalıdır.

Son dönemde devam eden siyasi diyalog sürecinin bitirilmesiyle başlayan baskılar her alanda olduğu gibi kültür ve sanat alanında da yoğunlaştı. OHAL kapsamında çıkarılan Kanun Hükümünde Kararname (KHK) çerçevesinde, içerisinde kültür ve sanat faaliyeti yürüten onlarca dernek, vakıf, kültür sanat kurumları kapatılarak ve bunun yanında belediyelerde tiyatrocu, sinemacı, müzisyen, edebiyatçı vb birçok alanda faaliyet yürüten yüzlerce insan işinden edildi sanatla uğraşamaz hale getirildi. Türkiye'nin birçok yerinde tiyatro kurumları kapatıldı. Bu politikaların en büyük mağduru sanat alanı oldu. Devlet kendine bağlı tiyatrolarda, repertuar oluşturma görevini sanat yönetmeninden alıp kendi atadığı bir bürokrata verdi. Özellikle bölgede birçok kurum ve sanat merkezleri kapatılarak OHAL'in ağır uygulamaları işletildi. Organizasyonlar ve sanatsal etkinlikler yapılamazken sanat çalışmaları yok denecek düzeye

getirildi.

Türkiye Musiki Eser Sahipleri Meslek Birliği'ni (MESAM) hedef alan Orhan Gencebay'a AKP'den destek gelince Arif Sağ'a ve yönetime el çektirilerek kuruma kayyum atandı. Barış Atay, Levent Üzümcü, vb sanatçılara karşı birçok anlamda yaptırımlar uygulandı. Sanatçıların yaptıkları üretimlere karşı yasaklamalar getirildi. Sanatta uygulanan cinsiyet ayrımı daha da derinleşti ve sanat bir kutuplaştırma aracı olarak kullanılmaya başlandı. Özellikle dizi ve sinema filmlerinde öne çıkan milliyetçi anlayışın sonuçları kendinden olmayana saldırmak, ona zulmetmeye kadar varmıştır. Dolayısıyla toplumla sanatın ve sanatçının arasında ciddi bir mesafe oluşturulmuştur.

Van'ın kültür sanat...

Nuda Kültür Sanat Merkezi de bu kurumlardan bir tanesi. Van Büyükşehir Belediyesi Kültür Dairesi Başkanlığı'na bağlı Nuda Kültür ve Sanat Merkezi de bu politikalarından nasibini alan Van'ın en önemli kültür sanat edebiyat merkezidir. Birçok sanat dalında eğitimler atölyeler açmak amacıyla kurulan bu sanat merkezi, açıldığı günden itibaren binlerce öğrenciye tiyatro, müzik, halk oyunları edebiyat sinema plastik sanatlar alanında kurslar verdi. Van'ın kültür sanat çalışmalarına büyük katkıları oldu. Özellikle ulusal ve uluslararası çalışmaları ile Van'da çok farklı sanat-şöle gösterilere ev sahipliği yaptı. Birçok festival ve sanat günleri gerçekleştirerek Van'da önemli çalışmalar yaptı.

Dünyaca ünlü sanatçıları Van'a davet ederek birçok tarzda konserler düzenlendi. Öğrencilerin sanatsal anlamda gelişmesi için atölyeler açılarak bu atölyelere katılan öğrenciler ücretsiz kurslar verildi.

Bu yönüyle sanat merkezinin işlevi ve misyonu açısından çok önemli olmasına rağmen kapatılarak bütün çalışanları işten çıkarıldı. Her türlü baskı ve dayatmaya rağmen birçok sanatsal çalışmayı da kendine bir görev ve sorumluluk olarak kabul eden sanatçılar mücadelede ısrarcı olmayı, bu süreçte sanat ve üretimlerle cevap vermeyi de başardılar. Bu anlamda sanat ruhuna ve bedenine, sanatçı ise gerçek kimliğine kavuştu. Alternatif sanat gücü, yaratımsal ısrarı, bağımlı olmaktan kurtulma isteği, toplumun her alanına sanatı götürme potansiyeli (mahallege sokakta, evde, bahçede, salonda açık havada) bireysellikten kolektife dönüşü, dayanışma duygusu, demokrasi çabası ve en önemlisi toplumsal vicdani koruma çabası bu sürecin moral ve motivasyonu açısından çok önemli bir aşama oldu.

Özellikle Van'da birçok tiyatrocu, müzisyen, sinemacı, edebiyatçı bu politikaların kurbanı oldu ve işlerinden derneklerinden kurumlarından edildiler. Ağırlaşan koşullara rağmen birçok sanatçı bu politikalara karşı alternatif üretmek sanat çalışmalarına devam etmek için ciddi çaba gösterdi ve hala göstermekte. Amatör tiyatro grupları, profesyonel oyuncular, müzik grupları, sinema kolektifleri, gibi birçok alanda dayanışma örneği sergileyerek sanat çalışmalarını sürdürüyor.

◆ Van'da birçok tiyatrocu, müzisyen, sinemacı, edebiyatçı, ağırlaşan koşullara rağmen sanatı bu politikalara karşı alternatif üretmek sanat çalışmalarına devam etmek için ciddi çaba gösterdi ve göstermeye de devam ediyor. Amatör tiyatro grupları, profesyonel oyuncular, müzik grupları, sinema kolektifleri, gibi birçok alanda dayanışma örneği sergileyerek sanat çalışmalarını sürdürüyor.

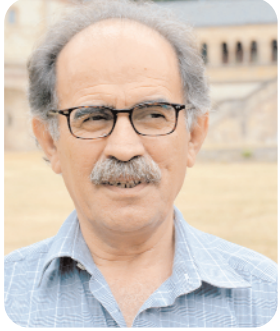
Neden

Kürtçe roman her geçen yıl azalıyor?

2000'li yıllardan sonra Kürtçe roman (Latin alfabesiyle Kurmanca yayımlanan eserler) gerek nicelik gerekse nitelik olarak gözle görülür bir değişim yaşadı. Bunun yanında yeni yaynevleri pazarlarını oluşturabildi. Bu pazarlar sadece okurlara yaradı, aynı zamanda genç ve yeni yazarların doğmasına da zemin sundu. Ancak son 3-4 yılda Kürt romanlığı ve pazarında belirgin bir azalma olduğu görülüyor. PolitikArt olarak Kürt roman yazarları ve araştırmacılarına bu azalışın nedenlerini sorduk.

Ibrahim BULAK

Almanya'da yaşıyor. Bugüne kadar yayınlanmış 7 romanı bulunuyor.

Belediyeler iyi hizmet sağlıyordu

Fergin Melik Aykoç: Kürt romanlığının azalması siyasete bağlantılıdır. Faşizm dalgası arttı, her yerde önu alındı, yaynevleri artık Kürt romanlarını ya da Kürtçe neşirleri yayınlamıyor. Bu yönüyle örneğin belediyeler iyi hizmet sağlıyordu. O zamanlar belediyeler DBP'nin elindeydi, Kürtçe kitap pazarı gelişiyordu. Şimdi önu alındı. Sadece belediyelere el koymak kalmadı, mesela Welat gazetesinin yayın evinden çıkarılmasına dahi izin vermediler. Zaten Kürt romanı bu anlamda sönmüştü, dağıtılmıyordu ve her kentte de bulunmuyordu. Bir Kürt romanı satın almak istediğinde İstanbul'a veya Amed'e gitmesi gerekiyordu. Şimdi de kurumsallaşan faşizm engelliyor. Ben bizzat birçok yayineviyle konuştum; kitap basımını hem ekonomik olarak hem de faşizmin baskısından dolayı siyasete cesaret edemediklerini söylüyorlardı. Polisler Kürtçe bantrollü eserleri dahi bahane edebiliyor ve insanları tutuklayabiliyor.

Yaynevleri para kazanamadığı zaman kitap yayınlamıyor. Yavın çok pahalıdır. Bu nedenle Kürtçe roman sayısı azaldı. Zaten biz diğer pazarlara giremiyoruz burada da zorluklar var. İstanbul'da, Amed'de bir kitap yayımlandığında, bunları Rojava'ya geçirmesi çok zor oluyor. Güney Kürdistan'a ise ilişkililerin varsa geçirebiliyorlarsın.

Okullar için artık eserin Kürtçe olması yetmiyor

Dawid Yeşilmen: Kürtçe romanın 2000'li yıllardan sonra geliştiğine katılıyorum. Elbette başlıca sebebi; Kürt siyasi hareketinin gelişmesi ve ülke edebiyatına dönüşü alması. Aynı zamanda toplumda Kürtçe'nin normalleşmesi, enstitülerin ve dil eğitim kurumlarının gelişmesi, yaynevlerinin, kitapçıların, dergi ve ülkede okuma gruplarının çoğalması bu gelişmeyi katladı. Ancak ne yazık ki 2015 yılında savaşın başlaması edebiyat üzerinde -özellikle roman- olumsuz etki yarattı. 2014'lerde iyi bir sayıya (o yıl 52 roman baskı yaptı) ulaştığımızı, yeniden yıllar geçtikçe azalıyor. 2015'te 46, 2016'da 34, 2017'de 25 roman yayımlandı. 2018 yılında şu ana kadar ise sanırım 10-12 roman yayımlandı. (Bu sayıya İstanbul ve İzmir'de yayımlanan romanlar da dahil)

Bunun nedenleri nedir? Üç sebep aklıma geliyor. Birincisi, bugün Türkiye ekonomisinin durumu çok kötü. Bu özellikle kağıt üzerinde etki yaratıyor; çünkü basımın zorlaştırılıyor. İkincisi; politik nedenlidir. Yasaklar, onlarca kurum, gazete, Kürtçe televizyonların kapatılması, sert savaş, aydınların tutuklanması, öğretmenlerin işlerinden atılması, 90'lı yıllar andırın bir korku, bir travma yarattı toplumda. Bu yazına da yansdı. Ayrıca elimdeki analizlere göre kitap almam oram da oldukça düştü.

Diğer bir sebep ise, yukarıda saydığım ekonomik ve siyasi sebepler olmasaydı da sayı düşerdi benzer. Zira okur da artık kaliteli eserler arıyor ve edebi içerikten uzak eserleri okumuyor. Bu, ister istemez yazar sayısını azaltacaktır. Çünkü okurlar için eserin Kürtçe olması yetmiyor. Edebi düzeyi de çok önemli. Artık iyi eserlerin nasıl olduğunu bilen bir edebiyat okur grubu var. Bu nedenle somut bir gerçeklik var ki, okur sayısı düşmüş olsa bile edebiyat düzeyi düşmemiştir. Hatta düzeyin yükseldiğini bilebiliyoruz. Bugün değerli romanlar elimize geçiyor. Artık tatlarda Kürtçe roman da okuyabiliriz. Eğer bugün bir

Wêje û Rexne dergisinin editörlerinden. Şu anda Almanya'da bulunan Essen Üniversitesi'nde doktora çalışıyor. Doktora konusu, 2000'li yıllardan sonra çıkan Kürtçe romanlar.

Şener Özmen'imiz yazsa Avrupalı ya da Türk yazarlara hiç ihtiyacımız yoktur.

Avrupa'da henüz pazar yok

Diasporada Kürt edebiyatı veya romanından bahsettiğimiz zaman enteresan bir durum göze çarpıyor. 70'li yıllardan sonundan bugüne değin Avrupa'da Kürt edebiyatı var ama hep ülkeden gelen yazarlar yazıyor. Yeni bir nesil çıkmıyor. Bugüne kadar Avrupa'da doğup da Kürtçe yazan bir yazar tanımadım. Ayrıca temalar yönüyle çok tutucu ve statikler. Ülkedekiler öyle değil. Köylüler itibarıyla özgür ve zenginler. Hangi konuyu istersen, her türden eser bulabilirsin. Çünkü hem dilin kaynağı orasıdır, hem de toplum oradadır. Dreniş de hakeza oradadır. Burada gördüğüm kadanyla çok az sayıda Kürt yazar, yaşadığı ülkenin edebiyatından yararlanıyor. Edebi düzeyleri de çok düşüktür ve aralarında kalıba edebek debeleşiyorlar. Ama ülkede yeni nesiller çıkıyor, işçiler daha iyidir. 30 yaş altı birçok değerli yazar var ve gelecekte bana umut veriyorlar. Dergiler çıkıyor, konular belmiyor ve edebi aktiviteler düzenleniyor. Avrupa'da düzenli bir pazar zaten yok. Eğer yazarları tanırsan, onlara ulaşman veya eserlerini alman için bazen panel veya festivaller beklemen gerekiyor. Ama ülkede bu sorun çözülmüş durumda. Birçok kitapçıdan ya da online satın alabiliyorsun. Bu nedenle Avrupa'daki birçok yazar eserlerini ülkede yayımlamaya çalışıyor.

Her ne kadar ülkede yayımlanan eserleri Avrupa'da çıkarılabilir. Ancak nazarın üstün görsem de aralarında katı sınırlar var ve Bextiyar El ve Helim Yûsûf gibi başanlı yazarlar da Avrupa'da çıkıyor. Öte yandan yazarlardan para alıp eserlerini yayımlayan bazı yaynevleri, bir süre sonra eserin satılmaması riskinden kaynaklı yayının kalitesini düşürüyor. Bu hem ahlaki hem de estetik sorunlar ortaya çıkıyor. Yine de umudum her zaman ülkedir.

Yazdığı şiirlerin yanı sıra 'Gerineka Guernicayê' (Guernica Girdabi) adlı romanıyla Kürtçe romanlığına belirmeye başladı. Yakın zamanda yeni romanıyla okurlarının karşısına çıkacak.

Kürtçe kitaplar artık çöp kutularında çıkıyor

Yıldız Çakar: Kuzey Kürdistan'da 40 yıl önce Kürtçe roman sayısı azdı. 70-80'li yıllarda tek tükü, 80-90'lı yıllar arası sayının arttığını, 90-2000'li yıllarda ise adeta parladığını görüyoruz. Bu süreçte aktığımızda azalmanın nedenlerini soruyoruz. Elbette kültür sanatla ilgili her şey siyaset ilişkisiyle alakalı. Çünkü Özgürlük Hareketi son 40 yıldır Kuzey'de bir atılım gerçekleştirdi. Bu atılım siyasete etki de etti. Kültür, edebiyat, sanat, müzik vs. alanlar üzerinde de etki yarattı. Onlarca roman yazıldı, film, tiyatro, müzik yapıldı. Ancak şunu diyebiliriz; daha önce Kürt kitapçevlerinde sadece birkaç kitap bulunuyordu, şimdi ise Türkiye ve Kürdistan'da yaynevlerine gittiğimizde epey kitap bulabiliyoruz.

Son 3-4 yılda şehirlerde yaşanan savaş Kürt edebiyatını oldukça etkiledi. Çünkü Türkiye'de sistem hem kendi için hem de kalitesini düşürdü. Son 15 yılda yaşanan parlaysı birden durdu. Yaynevleri daha önce 10-15 kitap basarken, şimdi 1-2 kitap ya çıkıyor ya çıkmıyor. Bunun bir nedeni de Kürdistan'da görevli ve memurların işlerinden atılmalarıdır. Kürt yazarlarının çoğu memurdu aynı zamanda. Polisler o insanların evine baskın yapıyor. Kürt kitaplar bulduğunda suç delili olarak gösteriyor. Çok trajiktir; artık Kürtçe kitaplar çöp kutularında çıkıyor. Artık o aşamaya geldi ki, yaynevleri de ekonomik olarak çarşını döndüremez hale geldi. Birçok kişinin kitap yazdığı; ancak yaynevlerinin ekonomik nedenlerle basamadığını biliyorum. Ancak içerisinde kimse yazmaz ya da yazın sanat alanına çıkaramaz. Belki de süre; gerekir. Buna 2. Dünya Savaşı'nın Almanyası'nı örnek gösterebiliriz; 30-40 yıl kadar her şey duruyordu. 30-40 yıl sonra Alman edebiyatı birden parlama dönemine girdi. Bizim için de bazı şeyler iyide doğru giderse, edebiyatımız da 90'lı yıllardan daha iyi olabilir belki.

Kürt örgütlerinin desteği gerekiyor

Uzun yıllardır Almanya'da yaşayan yazar, Kürt Öğretmenler Birliği'nin başkanlığı görevini yürütüyor. Geçtiğimiz yıl 'Malwêran' romanının baskısı Soran Yannevi'nden çıktı.

Abdulkadir Ulmaskan: Buna göre Kürtçe roman hala gelişme sürecindedir. Son yıllarda birçok roman yazıldı, biraz da Kürtçe roman pazarı oluştu. Bu gelişmenin de ülkedeki koşullara bağlı olarak sağlandığına inanıyorum. Ülkede koşullar vardı, belediyelerin imkanları vardı ve katı yasakçılık ortadan kalkmıştı. Bu nedenle yazarların tavını da geliştirdi. Bugüne kadar yazarlar yazdığı romanları kendileri çevrelere, arkadaşlarına dağıttı. Birçok yazar kendi ekonomik imkanlarıyla hatta üzerine para verip romanını bastırılmaya muhtaç kaldı. Bu nedenle ülkede yaşanan süreç, Kürtçe üzerinde baskılar halk üzerinde de, okurlar üzerinde de etki yarattı. Okurlar da artık azaldı. Yani Kürtçe okurlar yeni yeni gelişiyor, halkı ezme süreci geliştirdi. Artık bir Kürtçe roman bile bir suç aleti olarak görüldü. Ülkede basım işi de, okurlar da azaldı. Şimdi Avrupa'da olan Kürt yazarlar da önceden ülkedeydi. Yazarlar eserlerini ülkede dağıtmak üzere hazırlıyor. Yıllarca bir esere emek veriyor, yıllarca yaz ama romanını finanse edecek okur ol-

madığında duyduya kırılma olur. Her yazının da yayinevine para verecek, eserini bastırarak, dağıtmını yapacak imkanı yoktur.

Elbette matbaa ağırlı, teknoloji ve dijital de sebeplerden bazıları. Ancak o kadar da etkili değil. Teknoloji Avrupa'da gelişkin ama romanın yeri, okumanın yeri, kitabın tadı bambaşkadır. Bizde zamanla kültürü zaten yok bu son yıllarda biraz gelişti. Bu irade, istemli hala olduğuna ama duruşa gittiğine inanıyorum. Burada önemli bir nokta da Kürt örgütlerinin desteğidir. Hangi siyasi düşünceyi temsil ederse etsin, her Kürt örgütünün bir Kürtçe roman çıkartması zaman destek olması gerekir. Bu kültür de bizde yok. Herkes kendi çevresine öne çıkarıyor ve kırılır eserlerini basıyor. Bazı yaynevlerinde kimi kırılır mevcut; "falan kişinin, bilmem hangi bölgenin ya da hangi siyasi anlayışın eserlerini basmayız" diyorlar. Onların siyasetini temsil etmezsen bir şaheser de olsa yayımlanmıyor. Neden? Çünkü onlar gibi düşünmüyorsun.

Munzur'dan bir tas su içmek!

► Kovancılar'dan Dersim merkeze kadar yaklaşık beş yüz metrede bir yol kenarlarına güvenlik kamerası konulmuş. Yolculuğumuzun her anı kayıt altında. Bazı direklerin üstünde leylek yuvaları var. Kameralar metal bir aksla yola doğru eğim gösteriyor. George Orwell'dan esinlenen "Big Brother"ın gözleri bu yola düşenlerin üzerinde. Sistem dışına çıkmak isteyenler cezalandırılacaktır.

Nesimi ADAY

Tunceli Valiliği geçen yıl Munzur Festivali'ne izin vermemişti. Bu yıl ne olacağı bilinmiyordu. HDP, EMEP ve DEDEF'in de içinde olduğu Tertip Komitesi gerekli başvuruyu yapmış, bekliyordu.

Festivale yasal izin verecek olan mercî Tunceli Valiliği'ydi ama o da 'renk' vermiyordu. Geçen sene olduğu gibi kendisine tanınan 'ekstra' yetkilere dayanarak kamusal alanı halkın eziyet alanına çeviriyordu. Bu davranış, Dersimliler tarafından iyi niyete yorumlanıyordu. Festival komitesinin geçmiş tecrübesi vardı. Hem daha geçen yıl Ovacık Belediyesi'ne 'izin vereceğiz' deyip son dakika izin vermeyip belediyenin 60 bin lirası 'hiç' edilmiş miydi?

İşte bütün bu bilinmezlikler içinde, Festival Komitesi, sosyal medya hesaplarından, festivale izin verilip verilmemesini çok da dert etmeden "Özgürlüğün ve mücadelenin kadim topraklarında, Munzur'un coşkusuyla buluşuyoruz" çağrısıyla yollara düşmüştü bile.

Biz de Dersim Araştırmaları Merkezi ve Dersim Gazetesi'nden arkadaşlarla Dersim'de buluşmak umuduyla düşük yollara.

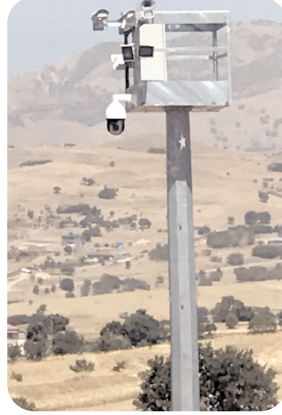
Söyleşiler, şiir dinletileri, geziler, konserler yapmak isteyen Dersimliler'in hevesi kısa süre sonra resmi bir yazıyla kırılmıştı. Gerçi bu sonucu bekliyorlardı. Ama yine de bu masum isteklerinin yasak mührü altında ezilmelerine gönlüleri el vermiyordu.

Dersim'in valisi ve belediyenin kayyumu olan 'makam' sahibi, Kültür ve Doğa Festivali'ni tebessümle karşılanacak gerekçeler göstererek izin vermedi. Tunceli Valiliği, 18. Munzur Kültür ve Doğa Festivali'ne resmen 'yasak' koydu. Tunceli Emniyet Müdürlüğü, Tertip Komitesi'nin 'halkın sağlığı ve esenliğini' koruyacak tedbirler almadığını gerekçe gösterdi! Emniyetin bu gerekçeleri hailyle şaşkınlık yarattı!

Big Brother sizi izliyor...

Elazığ il sınırından çıkıp yönünüzü Peri Suyu'na çevirdiğinizde, Munzur'un heybetli dağlarıyla karşılaşacaksınız. Munzur Suyu'nun, Peri Suyu'yla ikrar aldığı Peri nahiyenin (Şimdi Akpazar) güneyi sivrisineklerin cenneti bir bataklik olmuş. Dersim il sınırına vardığınızın işaretini her ne kadar dağlar ve nehirler vermiş olsa da artık devlet de coğrafyaya işaretler koymuş. Navigasyon ve haritalarda göremeyeceğiniz bu işaretler devletin bekasını temsil ediyor. Doğrusu öyle sanıyorlar.

Kovancılar'dan Dersim merkeze kadar yol kenarlarına yaklaşık beş yüz metrede bir güvenlik kamerası konulmuş. Yolculuğumuzun her anı kayıt altında. Bazı direklerin üstünde leylek yuvaları var. Neyse ki devletin kameraları bu hayvanların mahremine görmüyor. Kameralar metal bir aksla yola doğru eğim gösteriyor. George Orwell'dan esinlenen "Big Brother"ın gözleri bu yola düşenlerin üzerinde. Sistem dışına çıkmak isteyenler cezalandırılacaktır. Bindiğim minibüste benim dışımda kimsenin ilgisi ni

çekmiyor bu kameralar. Big Brother (Büyük Abi) normalleşmiş. Yol boyunca dizili bu kameranın takıldığı direklerden bir kaçının fotoğrafını çekmekle yetinip bu israfçı güvenlik (!) önleminin ihalesinin hangi yandaşa verildiğini, toplam maliyetinin ne olduğunu merak edip durdum. Dersim'de gazetecilik yapan bir arkadaş her bir kameranın yedi bin liraya mal olduğunu söylüyor. Kameralarla izlenen yolun yaklaşık 100 km olduğunu düşünürsek israfın maliyeti de aklımızda şekillenecektir.

'Farları söndür, bagajı aç'

Kimlik kontrolleri rutin bir uygulama olarak kanksanmış buralarda. Kutu Deresi üzeri kente giriş yaptığımız güvenlik noktasında, beton blokların arasında kontrole tabi oluyorsunuz. Araçlar bilinmeyen bir noktadan ses ve kamera kontrolüyle aranıyor. Metalik bir sesin "kantağı kapat, araçtan inmeden bagajı aç" emir cümlesiyle talimatları yerine getiriyorsunuz. Gece geçtiğimiz noktada bagaj açma düğmesini bulamayınca küçük çaplı bir panik de yaşıyoruz. Bu durum hoşunuza gitmeseyse de, tedirginlik yatarsa da bir bina yüksekliğinde olan beton duvarlar ardında ne tür silahların üstünüze çevrildiğini, yüzünüze gözünüze nişan alınıp alınmadığını bilemiyor ve göremiyorsunuz tabii.

"Sistemin, Dersim'i kuşatma altına aldığı söyleyebilir miyiz?" diye soruyorum Ferhat Tunç'a. "Doğrusu kuşattıklarını sanıyorlar. Seyid Rıza'yı kentin ortasına dikili bir heykelden ibaret görüyor olmaları ki bütün gücünü oradaki sivil faaliyetlere yığıyorlar. Festivalin yasaklanmasına dair basın açıklaması yaptığımızda, bizi son teknoloji bir drone ile adeta taciz ettiler. Nafile politikalar bunlar. 1938 soykırımını yaşamış bir kent / halk nasıl küllerinden var olabildiyse 1993-94 sürecini nasıl atlattıysa bunu da atlatacaktır" diyor.

İki OHAL arasında bir festival...

Munzur Kültür Doğa Festivali'nin ilki 1999 yılında, Dersimlilerin ikinci 38 dedikleri 1993-94 köy yakılmalarından sonra, diasporada kurulan yerel derneklerin öncülüğünde organize edilmiş ama yasaklanmıştı. Keza o zaman da bölge OHAL'le yönetiliyordu.

Festivalin afişini büyük heyecan içinde tasarlamıştık. Sırtını heybetli Munzur dağlarına dönen bir kız çocuğunuz Ovacık'ın çiçek tarlası ovasında, umutlu gözlerle geleceğe bakışını afişe taşımıştım. Festival çağrı metnini yazan şair Fadıl Öztürk, sadece insanın değil kurdun, kuşun, börtü böceğin de hakkını korumak, kollamak için "Munzur'dan bir tas su için" diye yazmıştı.

Köylerin, insanlarla birlikte yok edildiği o yıllarda umut büyütmenin bile siyasal diskura tekbül eden tarafları olduğunu yaşayarak görmüştük. Çünkü Munzur festivali sadece bir festival değildi. Bunu devlet de, Dersimliler de biliyordu.

Birinci festivale izin verilmesi de 2000 yılında 'resmi' olarak ilkin o dönem Başbakan yardımcısı olan Devlet Bahçeli'ye teşekkür afişleri ve zırlı araçlardan çalınan Mehter Marşı'na rağmen huzur içinde gerçekleşmişti.

Stadyum programlarını Mehmet Çetin'in şiirsel katkısını da hatırlayarak Jülide Kural ile sunmuştu. Jülide, üstüne üstlük bir de Nazım Hikmet'in ünlü şiiri Tanya'yı oynamıştı. Sanırım 'yer yerinden oynadı' deyimini o gün için hafif kalır. 25 bin olan kent nüfusunun iki katı insan şehir stadyumuna toplanmıştı. Atılan sloganlar, soykırım uğratan halkın tekrar ayağa kalktığını haykırıyordu adeta. Dağlarda ateş yakanlar vardı. Munzur suyu bile daha çokulu akıyordu sanki.

Tunceli'nin CHP'li Belediye Başkanı Hasan Korkmaz, yıllar sonra "Sizi o sahnede tutmak için çok çaba harcadığımızı biliyor musunuz?" diyecekti.

Munzur Kültür ve Doğa Festivali'nin savaş bölgesinde yarattığı pozitif etki başka kentlere de kaymaya başlamıştı. Kürt illerinden peş peşe benzeri festivaller tertiplendi.

Dönemin Tunceliler Derneği Başkanı Selman Yeşilgöz, "Kültürel haklarımızı bile halkın verdiği zorlu mücadeleler sonunda elde etmiştik. Festival halkın üzerine, devlet eliyle serpilmiş ölü toprağını kültürle - sanatla kaldırıyordu. Yasak biraz da bunun için" diyor.

Dersim Gazetesi'nden Hüseyin Ayrılmaz; "Dersim tekrardan yalnızlaştırılmak isteniyor. Gerek bölgeden gerek Türkiye dışından gelen insanların yarattığı heyecan ve güven duygusunu tekrar kırmak istiyorlar. Yoksa kültür ve doğa içerikli bir festivalin kime zarar olabilir ki" diye soruyor.

Munzur Kültür Doğa Festivali'nin ilki 1999 yılında, Dersimlilerin ikinci 38 dediği 1993-94 köy yakılmalarından sonra diasporada kurulan yerel derneklerin öncülüğünde organize edilmiş ama yasaklanmıştı. Keza o zaman da bölge OHAL'le yönetiliyordu. Festival çağrısı metnini yazan şair Fadıl Öztürk, sadece insanın değil kurdun, kuşun, börtü böceğin de hakkını korumak, kollamak için "Munzur'dan bir tas su için" diye yazmıştı.

Festivalin halk üzerinde yarattığı pozitif etki bazı odakların hoşuna gitmemiş olabilir gerçekten de. Şu günlerde Dersim'de, kamu eliyle yapılan işler bu duruma gösterge gibi. Şehir merkezine girişte özel tim noktasına devasa bir ay yıldız anıtı yapılmış. Araç yolu refüjlerine ve köprülere dikilen aydınlatma lambalarının orta kısmına Türk bayrağı görseli işlenmiş ve bütün lamba şapkaları lale figürleriyle kaplanmış. Oysa endemik bir tür olan ters lale var Dersim'de ama tercih etmemişler.

Yine baraj kıyısında yapılan peyzaj çalışmalarında Selçuklu mimarisine ait simgeler kullanılmış. "Devlet, Dersimlilere karşı subliminal (bilinçaltı) savaş açmış gibil" diyorum şair Özgün Enver Bulut'a "Türk-İslam sentezinin kent üzerindeki simgesel yansıması" cevabını veriyor.

Yasaklara rağmen Dersim dolup taşı...

Munzur ve Pülümür Vadileri, festival ile bazı mıntıkaların güvenlik gerekçesiyle yasaklanmasına rağmen dolup taşı. Kurumların "Dersime gelin" çağrısı karşılık buldu. Pahalı ürün satıldığı gerekçesiyle eleştirilen esnafın yüzü güldü.

Yasaklanan festivalin ilk günü olan 26 Temmuz'da kente 70 binin üstünde insan giriş yapmıştı. Bu bilgiyi de kente girişleri kontrol altında tutan emniyet mensupları vermişti.

Gerçekten de Munzur ve Harçık (Pülümür Çayı) vadilerinde iğne atsan yere değmez denildiği kadar kalabalıktı. Hele Munzur vadisinde çadır kuracak yer kalmamıştı.

Ovacık ilçesi Komünist Başkanın popülerliğinin de etkisiyle araç ve insan trafiği yaşadı. Munzur Gözeleri adeta turist akınına uğradı. Geride bırakılan çöpler saymazsak gelenin de

gidenin de memnun kaldığını söyleyebiliriz.

Festival çalışmalarına katılmayan AKP'li Pertek ve Çemişgezek belediyeleri ile gelen turistlerden 'faydalanamayan' ilçeler oldu. CHP'li Hozat Belediyesi de festival tertip komitesine 'gördükleri lüzum üzerine' festival çalışmalarına katılmayacaklarını söylemişti.

Vadide kamp kurmuş ve çoğunluğu Kürt illerinden gelen 'yerli turistleri' ziyaret etmek için Munzur kıyısına iniyoruz. Diyarbakır, Mardin ve Antep'ten gelenlerle muhabbet etme fırsatı bulduk. Çoğunluğu Munzur'un kıyısında olmaktan memnundu. Hatta "ilk kez geldim, keşke daha önce gelseydim" diyenler vardı.

Adana Dersimliler Derneği aracıyla gelen, Diyarbakırlı Sema ve Selma Peynirci kardeşler "ilk kez geldik. Sanki burası bizim yerimizmiş, sanki buralıymışız gibi hissettik, ayrılmak zor olacak" demişlerdi.

Bu arada yine kamp kuran Bingöllü Nihat Aksoy'la tanıştık. Bingöl seçimleri üzerine sohbet ettik. Nihat Aksoy HDP'nin Bingöl 2. sıra milletvekili aday. Bingöl'de ikinci vekili alamamışlar. Aksoy, Dersim'den ayrıldıktan sonra seyahati sırasında Sakine Cansız'ın mezar başında çektiği fotoğrafı sosyal medyada hesaplarından paylaşınca tutuklandı. Halen cezaevinde duruşma günü bekliyor.

Dersim araçları Elazığ Havaalanı'na sokulmuyor...

Elazığ havaalanında inen Dersim yolcuları, kente gitmek için havaalanı dışına kadar bavul taşımak zorunda kalıyor. Yazın kızgın güneş altında kışın da Elazığ ovasının kuru rüzgarının dondurucu soğuşunda havaalanına kadar yürümek zorundalar. Çünkü Dersim'e giden araçların havaalanı dışına bekliyor ve zaman zaman da keyfi ceza kesiliyor.

VIP Tunceller firmasının çalışanlarından biri kendilerine yer verilmesi için yaptıkları tüm başvuruların sonuçsuz kaldığını söylüyor. Uçakta, beraber yolculuk yaptığım baba ve oğul da Nazimiye'ye gidecekmiş. Almanya'dan yaz tatili için gelmişler. İnce bavullarına yardım ettim. Çocuk, bavul taşımakta zorlanıyordu. Babanın da elinde bir bavul bir de çanta vardı. Elazığ tabelalı araçların yanından bavullarımızı "Ya Xiz" çekerek, kan ter içinde Dersim araçlarına varyoruz.

Festivalin yasaklanması protesto edildi

Munzur Kültür ve Doğa Festivali'ni organize eden Tertip Komitesi, bu yıl 18'inci kez düzenlenmesi planlanan festivalin güvenlik gerekçesiyle yasaklanmasını, Seyid Rıza Meydanı'nda yaptığı bir basın açıklamasıyla protesto etti.

HDP Milletvekilleri Alican Önlü ve Dilşad Cambaz Kaya'nın da hazır bulunduğu basın açıklamasında "17 yıldır huzur ve güven içinde yapılan festivalin AIHM ve Anayasa kararlarına uygun şekilde tertiplendiği" söylendi. Açıklamada devamlı; "Öne sürülen gerekçelendirme, festivalimizin 'yasadışı faaliyetlere, terör ve provokasyonlara' alan açacağı iddiası mesnetsizdir. Kaldı ki böylesi olasılıklara karşı önlem almak, festivalimizi güvenlik içinde yapmamızı sağlamakla yükümlü olanların bu gerekçelendirmeyi demokratik hakkımızın yasaklanması gerekçesiyle yapmaları, temel hukuk normlarının ihlalidir. Kişi başına neredeyse bir güvenlik görevlisinin düştüğü Dersim'de, festivalin güvenlik gerekçesiyle yasaklanması ayrıca dikkat çekilmesi gereken başka bir zettatır" diyerek tepki gösterildi.

DEDEF festivale başta İstanbul, İzmir, Ankara olmak üzere Adana, Bursa gibi illerden de kaldırdığı otobüslerle üyelerini Dersim'e taşıdı. Ancak festival yasasını protesto amaçlı yapılan basın açıklamasına HDP ve EMEP gibi partilerin de katılım göstermesine karşın Seyid Rıza Meydanı'na toplananların sayısı 200'ü geçmedi.

Festivalin ilk yürütme kadrosunda yer alan Ankara Dersimliler

eski Başkanı İbrahim Karakaya, yasakların dışında da festivalin kan kaybettiğini düşünenlerden. Karakaya, "Festivalin kurum-sallaşması için uzun bir süre olmasına rağmen sistem karşısında bu kadar korunaksız bırakılması ayrıca tartışmak gerekir. Bu nedenle önümüzdeki dönemde Munzur Festivali'nin yasal temsilcisi olan belediyemizin (kayyum ile temsil edilen değil), Dersim'deki demokratik kurumlarımız ve festivalin oluşmasının asıl sahibi olan Dersim derneklerimiz, bu süregelen olumsuzluğu bir an evvel bitirebilirler. Bunun için her kurum kendi içerisindeki birliktelikleri sağlamlaştırmalı, sonrasında da kurumlar arası birliktelikler güçlendirilmelidir. Kariyerist, siyasal çıkarıcı anlayışlar-

dan uzak durulmalıdır" eleştirisi yapanlardan. (Dersim Gzt. Temmuz-Ağustos 2018)

HDP Dersim Milletvekili Alican Önlü de "Yıllardır düzenlenmekte olan Munzur Kültür ve Doğa Festivali sadece Dersim halkının değil, Kürtlerin ve Türkiye halklarının da doğa, sanat ve inançlarıyla birlikte yaşam bulabileceğini göstermiştir. Bu buluşmayı yasaklamak, halkların birlikte yaşam arzusunu ve isteğini bastırmak ve engellemek anlamına gelmektedir. Bizler bu yaşağı tanımlıyoruz. OHAL'lerle, yüksek yetkililerle, kayımlarla, KHK'lerle, HES'lerle Dersim halkına ve doğasına yönelik yaratılmak istenen bu korku imparatorluğu bizleri yıldıramayacaktır" açıklamasında bulundu.

Suç Borç Tarih Sanat

Uzun zaman önce, bir arkadaşşıma "Ben bilmiyorum Allah aşkına yazıyla, yazmakla dünyanın değişmeyeceğini? İşte belki birkaç yüzyıl sonra birileri okur da 'Bu toplarlarda böyle düşünen insanlar da yaşamış' deyiverir" demiştim. Koymuş olduğum ölçüt –tarihe kayıt düşme– aldatmasın. Şimdi ömrümün bu açıklamayı daha açık yüreklilikle karşıma alabileceğim bir dönemde, ölçütü ne olursa olsun, yazıyor oluşumu, yazıyla hemhal olmasını te-mize çekmeye çalışan bir genç adamın mahcubiyetini görüyorum bu beyanda. Yararcı düşünceyle ve bunun Amerika kökenli felsefi bir söylem halini almış pragmatizm versiyonuyla yeterince hesaplaştığımız kanısındayken bile, bir soru tam da yarar fikriyle dayatıyor kendisini: Yazmak ne işe yarar? Soru elbette genişletilebilir: Film yapmak, felsefe yapmak, edebiyat yapmak, genel olarak sanat yapmak ne işe yarar?

Abdurrahman AYDIN

Sorunun kendisini dayatmasının ortaya koyduğu 'ideolojik değer'le ilgilendiğimi, soruyu yanıtlamaya girişmeyeceğimi belirtmeliyim. Bu 'ideolojik değer' bir başka soruyu çağırıyor çünkü: İnsan neden sırf yazdığı için kendini 'aklama' başka hiçbir şey açısından değilse bile kendi gözünde aklanma telaşına düşer? Yazarak görünür olmanın, kendi kişisel kariyerini yazmak aracılığıyla tesis etmenin, yani yazma ediminin kendisinin başka bir şeyin aracı kılınmasının ötesindeki bir yazma ediminden söz ediyorum; yoksa öteki türlü belli ki yazmak bir işe yarıyor. Bu soru bizleri, Edward Said'in kavrama yüklediği anlamla kendi 'dünyamızın' ortasında bulmamıza da yol açar bir soru. Ve elbette o dünyanın bir tarihi var (bu tarih konusuna, Zeynel Doğan ve Orhan Eşiköy'ün yönetmenliğini üstlendiği Dengé Bavé filmi ekseninde geri döneceğim).

Bu işe yararlık (en nihayetinde kendisini işe yarar hissetmek isteyen insan) meselesine Selahattin Demirtaş'ın Seher adlı kitabını odağa alan yazısıyla Orhan Koçak işaret etti "Yazı ve Suç" (link: <http://t24.com.tr/k24/yazi/yazi>

Mezar taşına "Halkına karşı borçlu öldü" yazılması vasiyet eden Hayri Durmuş'un bıraktığı mirası, yani bir 'borcu' devrimci bir kararla üstlenmekle bunu üstlenmemenin (ya da belki üstlenememenin) yarattığı 'borç' duygusu arasında ikircikli bir salınım... İnsanın borcu hakkıyla üstlenemediği için borçlu ve buradan da 'suçlu' hissetmesi belki...

ve-suc,1699#sdfootnote7anc) başlıklı yazısında: "Sanatın suçu ve daha çok da suçluluğu, demek sanatçının kendisinin hissettiği, üstlendiği, benimsediği bir 'suçlu ve borçlu' olma hali.

İdeolojik bakımdan birbirinden çok uzak sanatçılar o noktada, o neden sonra varılmış tuhaf yalansızlık ve acz noktasında birbirlerine değerler: Tolstoy ile Beckett, Proust ile Sabahattin Ali. Neye karşı suçlu, borçlu ve aciz hissediyorlardır kendilerini?" Belki benim (bizim!) gibi insanlar için, hikayenin bütün anlamı ve dolayısıyla da Koçak'ın sorduğu soru da tepetaktak bir soru olarak beliri-yorsa, bunun nedeni sorudaki 'suç' ögesinden değil, 'borç' ögesinden kaynaklanıyordu. Mezar taşına "Halkına karşı borçlu öldü" yazılmasını vasiyet eden Hayri Durmuş'un bıraktığı mirası, yani bir 'borcu' devrimci bir kararla üstlenmek ile bunu üstlenmemenin (ya da belki üstlenememenin) yarattığı 'borç' duygusu arasında ikircikli bir salınım... İnsanın borcu hakkıyla üstlenemediği için borçlu ve buradan da 'suçlu' hissetmesi belki... Çıta bir hayli yüksek. Düşünün; sanatın aklanması şurada dursun, kendi kendisine "Ama bu işleri de yapmalı birileri" diyerek kendi varoluşunu kendi gözünde haklı çıkarmaya çalışan binlerce insan söz konusu (ben dahil).

'Üşürüz suçluluktan'

Fakat içinden geçmiş olduğumuz birkaç yıllık bir dönem, her şeye karşın, bu türlü duygulanımların konjonktürel bir yanının da olduğunu söylüyor. Koçak yazısında Edip Cansever'in o muhteşem şiiri "Gelmiş Bulundum"u elbette büyük bir ustalıkla yorumlamak suretiyle sanatın suçluluk duygusunun en iyi anlatımı olarak selamlıyor. Şi-

irlerinde bu türlü bir iz var mıdır, bilemiyorum, fakat Tomris Uyar'ın Turgut Uyar'la ilgili söylediklerinin bu konjonktürel duruma işaret eden bir yanının bulunduğu kanısındayım.

Turgut Uyar'ın hep bir eylem insanı olma arzusundan, bunu yapamamış olmasının onun içinde yaratmış olduğu bir gedikten, bir boşluktan söz eder Tomris Uyar. Edip Cansever'in mahcubiyetine karşılık, suçluluğu doğrudan üstlenen, yaşayışıyla üstlenen bir yanı var sanki Turgut Uyar'ın da: "Üşürüz suçluluktan / Suçluyuz yaşamaktan."

Ama suçluluk duygusu baki.

Konjonktürel bağlam önemli bana kalırsa. Örneğin Walter Benjamin bu nedenle Baudelaire'in şiirini açıklamak için Blanqui'ye ve Blanqui'nin durumunu açıklamak için de Marx'a başvurur. Böylelikle de Baudelaire'e yönelik açıklama çabasının kendisi, Edgar Allan Poe'nun da resme dahil edilmesiyse dünya tarihsel bir dönüşümün açıklaması haline gelir. Baudelaire'in de bir dünyası vardı ve bu dünyanın da bir tarihi. Paris barikatları hakkında "üst üste yığılıp büyüdü kaldırım taşları" olarak söz eden Baudelaire ile ilgili olarak şunu söyler Benjamin: "Gelgelim bu taşlar, Baudelaire'in şiiri onları harekete geçirmiş olan ellere yabancın kaldığı için büyüldür."

Benjamin içinde yaşanan mekan, bu mekandaki temel, köklü dönüşümler, dolayısıyla da insanı deneyimin yapısındaki köklü dönüşümler çerçevesinde hem yazınsal üretimin niteliğindeki değişimleri hem de Baudelaire'in edebiyatındaki dönüşümü uğraklarını da saptamaya girişir. Devrim fikrinden barikatlara, oradan büyük kentlin pasajlarına yürür; yazıda yürür, yazıyla yürür. Köylü lirizmden kentli bohemyaya... Sanatın yeni mekanı olarak beliren pasajlar caddesyle iç mekan arası bir şeydir; bulvar bir tür iç-mekana dönüşmüştür. Baudelaire, işte bu türlü bir mekanda bir Flaneur olarak çıkar piyasaya. Bu yaşam deneyiminin doruk noktasında ise ilk bakışta değil, son bakışta aşk bulunmaktadır.

"Sonuçsuz kalmış gibi gözükün tutku, aslında ilk kez bu noktada bir aleve dönüştürerek şairden fıskırır. Şair, bu tutkuyla yanıp tutuşur, ama bu tutkudan bir Anka Kuşu doğmaz" diyor Benjamin. Belki de sanatın açmazı budur: Asla doğuramayacağı bir Anka Kuşuna gebe olmak sürekli!

Mekanın bu niteliğinin de Louis Philippe'ten başlayarak yerini başka bir şeye bıraktığını belirtir Benjamin. Artık burjuva sınıfı özel yaşamının izlerinin büyük kentte silinip gidişinin acısını çıkarmak üzere pozisyon almıştır. Bunun yolu da kendi dört duvarının arasına nakşetmek-tir bu özel yaşamı. Benjamin'in ifadeleriyle "konut bir tür mahfazaya dönüşür. Bu [mimar] üslup, konutu insanın kılıfı sayar ve onu, kendisine ait ne varsa, kendisiyle birlikte bu kılıfa yerleştirir." Pasajlar eski önemini yitirir; Flaneur'lüğün modası geçer.

"Babamın Sesi" kısa süreli dönemin sanatının ayırt edici niteliğini bir dilsizlikten çıkmak, bir türlü dile gelememiş olanı dile dökmek yönündeki kıpırtılar oluşturuyordu. Sonra kayyum geldi; derin bir sessizliğe gömüldük yine. "Eleştiri silahı değil, silahların eleştirisi" deseymiş Mao. Evet evet, dönüp dolaşıp 'suç ve borç' çıkmazına geldim, ben de farkındayım.

Rüya içinde rüya gibi...

Benjamin'e bu uzun başvuru yapmamın çok basit bir nedeni var: "Zaman geçer, toplumlar da değişir, insan da değişir" diyebilmek. Ve evet, bu değişimlerin haritalarını oluşturmak, özellikle de çağdaş göstergeler imparatorluğunda en azından yolumuzu kaybetmememizi sağlayabilir. Malum, bu göstergeler imparatorluğu, bizim gibi insanların, içerisinde dilsiz bir duruma düştüğü bir bölge aynı zamanda. Yukarıda birkaç kere 'tarih' vurgusu yapmamın nedeni de en azından bir süre için söz konusu 'imparatorluğun' içinde de konuşabilmiş olmamıza işaret etme amacını güdüyor. Kayyumlardan, 'kayyum' simgesinin temsil ettiği bütünden kısa bir süre önce...

Bu konjonktürel duruma işaret edebilmek amacıyla, 'kayyum'dan önce, 2012'de yapılmış bir sinema filmini odağa alacağım. Ama önce, vaktiyle girmiş olduğum tatsız bir tartışmayı aktaracağım.

Bu tartışma Dondurmam Gaykam filmiyle ilgili olarak İzmir'de ve birebir bir karşılaşma içerisinde değil, kamusal bir karşılaşma içerisinde yaşanmıştı. Muhababım bu filmin beyaz perdede ve cam ekranda 'kadın temsili'ni değiştirmiş olduğunu ileri sürüyordu. Ona göre film taşra kadınlarının da pekâlâ rahat, erotik olabileceğini; hiç de öyle televizyonlarda temsil edildiği gibi "aşırı namusçu bir ahlaka sıkışmış, doğru düzgün Türkçe bilmeyen, kiro gibi konuşan figürler" olmak zorunda olmadıklarını göstermişti. Elbette filmin kendisine de çok büyük bir haksızlık ettiğinin farkında değildi. Ben de "Bir yandan kadın temsiliinden söz ederken, öbür yandan diğerinin de bir temsil olduğunu, üstelik hem Kürt hem de kadın temsili biçimli katmanlı bir temsil içerdiğini göremeyecek kadar nasıl kör olabiliyorsunuz, aklım almıyor" demiştim. Sonra da Kristeva okumasını salık vermişim; temsil örüntüleri dünyasında hangi öğelerin neden çirkin, kötü olarak sunuldukları konusunda bir şeyler öğretilsin diye.

Yine Gülse Birsel'in kendisini son derece parlak bir zekanın ürünüymiş gibi sunan (hatta bana kalırsa bu sunuş tarzıyla kendisine bir dokunulmazlık alanı yaratan) ucuz mizahı da bu temsil örüntülerinin terimleriyle ele alınabilir. Ucuz diyorum, çünkü onun ürünlerinde mizah duygusunu yaratan öge bir yer yadırgatma ögesi: Orada olmaması gereken bir figür orada! "Cihangir'in ortasındaki köylü lüğü müzden" ne komedyaya düzeyinde ne de trajik düzeyde bir derinlik çıkmaz; bu anlamda gerçek bir derinlik arayan tam da modern kuruluşun köklerine yayılmış 'köylüce' intikam duygusunun ve bu türlü bir şiddetin temel niteliklerini de görmek üzere Yusuf Atılgan okumalı. Fakat Cihangir'in ortasındaki köylülüğe bile girmiyor Kürt; o bizzat kendisi bir film olan bir sitkomdaki bir filmde ve yine berbat bir biçimde taklit edilerek yer alabiliyor. Yani rüya içinde rüya gibi, temsil içinde temsil!

Göstergeler imparatorluğunun terimleriyle söylenirse, bir temsilin de temsili olacak kadar gölgeleştirilmiş bir dünyanın 'dilsizliği', sessizliği bakımından oldukça önemli bir sanat eseri olarak belirmişti Dengé Bavé Min. Oralarda bir yerlerde çıkamaya çıkamaya birikmiş bir sesin, üstelik de öyle ortalığı gürültüye vermeden, sükunetle, ağırbaşlılıkla işaret edilmesi biçiminde şaşırtıcı bir olgunlukla... Yanlış anlaşılmasın şimdi; şaşırtıcı dememin nedenini, hikayenin asıl anlatıcısı olan Zeynel Doğan'ın o zamanlar bir hayli genç olması oluşturuyor; çünkü malumdur, gençliğin ayırt edici özelliği patlayıcı olmasıdır.

İsyanı isyanın sahibine bırakarak...

Filmin adı "Babamın Sesi" de olsa filme damgasını vuran öge bir annenin derin sessizliğiydi. Üstelik Zeynel Doğan ne bir 'oğul' olarak, ne de bir yönetmen olarak bu 'sessizlikle' çatışmıyor, bu sessizliğe isyan etmiyor; onu büyük bir olgunlukla benimsiyor, kendi dünyasının bir parçası kılıyordu. Belki de sahte bir isyan geliştirmek ye-

rine, gerçek bir isyanı isyanın sahibine bırakarak, kendisinin olmayan bir yükü 'omuzlamış olmak' gibi bir gösteri(ş) –hem Guy Debord'un Gösteri Toplumu'na, hem de bir kültürel ve sosyal sermaye bağlamına doğru kaydırarak Veblen'in 'gösterişli tüketim' kavrayışına referansla söylüyorum bunu – içerisine sürüklenmek istemediği için böyleydi bu. Ama bu hattan söylenebilecek daha fazla şeyi kovalamak, Zeynel Doğan'ın ruhunu ve dünyasını didiklemeye kalkışmak olur ki bizim (!) politik dünyamızda bu türlü hevesler biraz fazla yaygın olsa da kimsenin ruhuna parmak banma hakkımız da bulunmuyor.

Doğan bir hayalet (cismi olmadığı halde konuşmaya devam eden bir baba), bir yokluk (bir gerilla olan ağabey) ve biri sessiz (cismi durduğu halde temel ihtiyaçlar dışında neredeyse hiç konuşmayan anne), diğeri en azından filmi aracılığıyla konuşan, filmdeki haliyle de sarsak bir şekilde de olsa konuşmaya çalışan, bunun yollarını arayan iki figür (evdeki oğul) üzerinden bir röntgen filmi sunuyordu. Maraş katliamı, topraktan tüten öfke, huzursuz hafıza... Bütün bunların içinde kendilerine birer yol bulmaya çalışan iki oğul, iki imkan: İsyan ve sanat! Biri konuşamadığı için patlayan, öteki patlayamadığı için konuşan... Zeynel Doğan sanatı içinden konuşmayı tercih ediyordu. Ağabeyinin isyanını bir kültürel sermaye, bir sosyal sermaye ögesi olarak kendine mal etmeye ve yine bu isyanın ruhsal atmosferini deşmeye kalkışmayacak kadar da büyük bir saygı duyarak bu isyanın kendisine...

İşte o kısa süreli dönemin sanatının ayırt edici niteliğini bir dilsizlikten çıkmak, bir türlü dile gelememiş olanı dile dökmek yönündeki kıpırtılar oluşturuyordu. Sonra kayyum geldi; derin bir sessizliğe gömüldük yine. "Eleştiri silahı değil, silahların eleştirisi" deseymiş Mao. Evet evet, dönüp dolaşıp 'suç ve borç' çıkmazına geldim, ben de farkındayım.

Yeniden 'Türklük Sözleşmesi'

BARIŞ ÜNLÜ
TÜRLÜK
SÖZLEŞMESİ
Oluşumu, İşleyişi ve Krizi

► F.Behice DEMİR

İnsan kendi tarihini yazabilme yeteneğine sahip. Bu yetenek ona güzellik kazandırdığı gibi bir o kadar da korkunç özellikler bulaştırmış. Güzellik ve özelliğin çarpıştığı hiçbir alan tarih bilgisi kadar kendine göre yazılmamıştır. Buna rağmen tarihte doğrulanabilme ve yeniden yazılmaktan muaf değildir.

Son birkaç yılda hem ülkeler arası hem de ülke içlerinde klişeleşmiş tarihin rüştünü zorlayan kimi olaylar oldu. Teknik, yeni politik strateji ve ekonomi destekli güçlerle klasik tarih pozisyonundan nemalanmış kimi yapay rejimlerinin küresel çapla çelişmesini doğrulayan sayısız yeni tarih oluştu. Evrensel ölçekte küreselleşme merkezi pozisyon olurken, ulus kavramını kendi lehine şiddet ve ırkçı ünitelerle sağlamaya çalışan pek çok devlet yönetimi de işlevsiz politikalarıyla yüzleşme durumunda kaldı.

Bu durumun mümessili ve mağduru olan iki ulus bu yüzleşme aralığında bir kez daha birbirinin tarihini zorluyor. Ulusal doğru ve yanlışları birbirinden geçiren Kürdistan ve cumhuriyetler Türkiye'sinden söz ediyoruz.

23 Ocak 1913'teki Bab-i Ali baskınından 24 Haziran 2018'e kadarki süreçte yayılan 'çağdaş akımlar' etkisindeki Kürt ve Türk tarihin niteliğini, yapıcılarını ve araçlarını belirleyen kimi yansımalar var ki bunlar doğru bir tutum ve dolaylı stratejik üslerinde anlaşılardan Kürdistan ve cumhuriyet Türkiye'si'nin niteliğini gösteremez.

Türkiye, Temmuz (2016) baskınından sonra kendi tarihini hızla kopya eden bir dizi örtülü devlet darbesini dizayn ederken, ulusal kapasitesi ve dinamizmi dört parçaya aşan Kürtler içinse patinaj ya da ulusal dayanışma eksikliğinin beslediği bir dizi yıpranma yaşandı.

Türk egemen sistemi, milliyetçi-İslamcı rejimini parti iktidarı ya da lider kaosu şeklinde manipüle ederken, onarımını ulusal kaygılarla yürüterek, Kürt gerçeğini engelleyerek bir nevi tarihi bir kez daha lehinde yaratmaya, yaşatmaya çalışıyor. Bu çalışmalar medya, akademi, ordu, iş dünyası sanat, spor, ekonomi, eğitim, cami, mafya, aileler hatta ölümler dahil edilmekte. Milliyetçi ve İslamcı rejiminin merkez ve çevre arasındaki kaynaşma ruhu, Türklükle tanzim ediliyor. Bu tanzime yeni yöntemler de katılıyor. Generaller yerine seçilmiş politikaçılar, ordu yerine parti kitleleri, Kemalist ideoloji yerine Türkçü İslamcılık, aktifleştirilmiş tabandan tepeye güç kaydıran bir tür toplumsal sözleşme ya da akademisyen Barış Ünlü'nün belirlemesiyle yine yeni bir 'Türklük Sözleşmesi' ortaya serpiştiriliyor.

İkiyüzlü yıllık askeri-politik tarihte Kürtlerle Türklerin nerde durup, nasıl kazandıkları ya da kaybettiklerini bir kez daha görmemiz içinde 'Türklük Sözleşmesi'nin toplumu ve birey bakiyesini yani bu antlaşmanın sözlü, sivil ve resmilleştirilmiş duygu şekillerine dönüş yapmamız gerekiyor.

B.Ünlü'nün 'Türklük Sözleşmesi'ndeki körleşirme, köleleştirme, kuvvetlendirme ya da kayırma ağırları hakkındaki tespitleri gündelik hayat düzeninde belirlemek yeni rejimin niyetini fark etmek demektir.

Ünlü'nün beyaz siyah ayrımcılığından hareketle ırk, top-

lumsal algı ve yasal konfor arasındaki katılmadan başladığı 'Türklük Sözleşmesi' Osmanlı, Müslümanlık ve Türklük periyodundan bir nevi Millet ve Cumhuriyet İttifakı'na kadar gelen hakim politik ruhu da göz önüne seriyor.

Osmanlıcılık ve Müslümanlık sözleşmeleri, gayri Müslim azınlıklara karşı uygulanıp sonuçlandırılarak Türklük Sözleşmesi, direkt olarak Kürtlere karşı sürdürülen yüz yıllık bir icraat serisi olarak şu ana kadar devam ediyor.

Bu nedenle Türklük Sözleşmesi'ne karşı Kürtlerin tepkilerini, tedbirlerini görmek ve yeni rejiminde aynı eğilimle ilerleyişini kavramak açısından önemli. Türklük tek dil, din, devlet, bayrak ve ırk üzerinden rejim olarak sistemini her çalıştırdığında karşısında yegane rahatsız edici ulus Kürtlerdir. Zira Kürtler hem din, mezhep, ulus faktörü hem de coğrafik kalıcılıkları bakımından diğer milletler kadar kolayca merkeze alınıp çıkarılacak bir teba toplumu değildir.

Böylesi geniş ve farklı sosyo politik, askeri nüfuz, kültürel ağırlığa ve dini öğrenime sahip bir halkın aniden elenmesi ya da eşitlenmesi, Türk egemen kurucuları için daima problem sayıldı. Bu zorluğu gören Abdülhamit II.'den İttihatçı kadrolara, onlardan cumhuriyete evrilen Kemalistlere dek bütün Türkçü üst akıl ekipleri, Kürtlere dair özel bir de sivil planla sistemlerini yürüttü. Bu yürütme tarzı kimi zaman işbirliği çağrışımı, kimi zaman da toplu imha çıkışlarıyla iç içe olmuştur. Günümüze askeri ve fikri çatışma olarak yansıyan bu süreçte tam da Ünlü'nün sözleşme başlıkları olarak tasnif ettiği, "Türklüğün toplumsal yaşamda bir performans ve idol düzeni haline getirilmesiyle" direkt bağlantılıdır. Keza Kürtler, bu sözleşmenin sosyal, askeri ve dilsel tehlikelerini erkenden fark edebilmiş, Türklere bu performans, ödül ve ceza işlemlerinin faydasını fazlasıyla çözümlenerek politik tezgahlarını kurarak işe başladı.

Cumhuriyet kanunları olarak parlamenter rejime çevrilen Türklük Sözleşmesi eğitim, dil, kıyafet, bürokrasi, akademi, tarih, ekonomi ve ordu yanında yapılan bütün birleştirilmeler Kürtlerin karakterini ve kimliğini küçültmeyi esasla hazırlandı. Türklük Sözleşmesi, Türklüğü yaşam sistemi olarak kurumsal kılarak, Kürt kimliğini işlevsiz aidiyet olarak toplumun gözünde, kamusal görünürlükte bireylerine linç ettirdi.

Türklük Sözleşmesi'nin ciddiyet oranını görmek açısından Barış Ünlü'nün altını çizdiği şu satırlardaki mantık ittifakı çarpıcıdır: "Türk unsuru kuvvetlendirmeye dikkat etmeyiz. Bosna Hersek ve

► Cumhuriyet kanunları olarak parlamenter rejime çevrilen Türklük Sözleşmesi eğitim, dil, kıyafet, bürokrasi, akademi, tarih, ekonomi ve ordu yanında yapılan bütün birleştirilmeler Kürtlerin karakterini ve kimliğini küçültmeyi esasla hazırlandı. Türklük Sözleşmesi, Türklüğü yaşam sistemi olarak kurumsal kılarak, Kürt kimliğini işlevsiz aidiyet olarak toplumun gözünde, kamusal görünürlükte bireylerine linç ettirdi.

Bulgaristan'daki Müslüman halkın çoğalıp artanını muntazaman buraya getirip yerleştirmeliyiz. Muhaceret yalnız milli kudreti artırmakla kalmayacak aynı zamanda imparatorluğumuzun iktisadi kudretini de fazlalatacağıdır. Rumeli'de ve bilhassa Anadolu'da Türk unsuru kuvvetlendirmek ve herşeyden evvel de içimizdeki Kürtleri topraklarımızın mal etmek şarttır" **Abdülhamit II.** "Vazifemiz Türk vatani içinde bulunanları behemal Türk yapmaktır. Türklere ve Türkçülüğe muhalefet edecek anasını kesip atacağız. Vatana hizmet edeceklerde arayacağımız evsaf herşeyden evvel o adamın Türk Türkçü olmasıdır" **İsmet İnönü.** "Ne dedik: tek millet, tek dil, tek bayrak tek devlet dedik. Buna uymayanın bu ülke de yeri yok" **Erdoğan.**

Yukarıdaki uyarılar, sadece devlet erkanının tedbiri maksadıyla sınırlı bırakılmadı. Bir o kadar da toplumsal terbiyesi amaçlandı. Zira toplumsalın içinde bireysel psikolojiden iş ortamına, sanattan sağlığa, kültürden erkeklığe, cemaatten kahvehaneye, modadan mutfığa, camiden kışlaya, evden evliliğe kadar kategorik bir Türklük önceliği mevcut. Bu mevcudiyet içinde Kürtlerin tasfiyesi ya da pasifizesi, Türklük Sözleşmesi'nin başan dengesiyle orantılıdır.

Kürtler elbette Türklük Sözleşmesi'ne karşı çeşitli yer ve türde karşı çıktı, bugünkü Türklük krizini etkiledi. Kuşkusuz bugün Türkiye'de, Türklük de bir kriz içinde. Neredeyse çeyrek asırda bir askeri olarak işyan tertipleyeabilen Kürtlerin sosyo politik ve kültürel olarak kendine dönüş konusunda ciddi politik çıkışlarını baz aldığımızda rejim değişiminin çarpışma alanın Türklük Sözleşmesi ile Türklük olduğu da gizli bir şey değildir.

Zira Türklük Sözleşmesi sivil ve kamusal araçlarla yapılmakta ve Kürtler de dirençlerini sivil kültürel alanlarına kapanarak sürdürmektedir. Bu kapanış Türklük Sözleşmesi'ni Kürdistan içlerinde çökertirken, Türk egemen yapısının bu mahali de ele geçirmek için askeri şiddet kadar sosyal, dini, politik, eğitimsel ve medyatik göndermeler geliştirdiği, modernizmi Kürtlerden fazla kullanarak kendi dil ve kültür öğelerini idealize ettiği ve Kürt sokağına bunu pazarladığını defaatle görüyoruz.

Barış Ünlü'nün Türklük Sözleşmesi'ne kadar elbette Kürt Türk ilişkileri üzerinde pek çok kitap yazıldı, araştırma yapıldı. Ve bir çoğu devrine göre de oldukça ön açıcı oldu. Ancak Ünlü'nün Türklük Sözleşmesi'ni doku-naklı kılan, iki tarafını ideolojik ateş menzilden ziyade kulağımızın dibinde, elimizin altında, alışkanlıklarımız ve evimizin içine dek bu sözleşmenin nasıl yerleştirildiği ve beslendiğini dair gözlemleridir.

Bir nevi ava giderken av oluşumuzun ya da olmayışımı-zın kıdemlerini fark etmiştir.

UĞURLAMA

Bu bir son değil, seni son görüşümüz olsa bile. Senin her daim bizi gördüğümüzü düşünerek aydınlatacağız sahneleri. Dekorları son defa bir de senin gözünden bakarak yerleştireceğiz.

Perdeyi açmadan herşeyi son bir defa tekrar edeceğiz, içimizden. Sana söyler gibi. Hiçbir rol doldurmaz boşluğunu. Gidişinin erkenliğine değil, sensiz geçecek olan zamanın ağırlığına gark bir yanımız. Bir yanımız da hep seninle aynı sahnede.

Mem û Zin kimsesiz kalmadı yüzyıldır. "Kızları, oğulları var" binbir çiçekli Gülistan içinde. Nir çocuklarını yanlarına aldılar sadece, en çok sevdikleri. Amed'den bir çiçeği kendi bahçelerine ektiler. Bitmez bir aşkın bahçesine uğurladık seni. O nedenle sözümüz az, yüreğimiz su olsun sana.

Bereketine zaman dar geldi, şahidiz,
Şahidiyiz, her damla terinin,
Şahidi olmadık birçok şeyin affola...
Kimseyi incitmeyen naïfliğin eğitti,
Umarsız tüm yanlarımızı,
Ondandır belki susup susup bakışmamız,
Ama yine de herşeye rağmen umuda,
Hayata,
Herşeye rağmen orada, sahnede,
Herşeye rağmen senle var olmaya,
Durmadan ama bazen susarak,
Devam edeceğiz...
Işıklar her daim yoldaşın olsun.
Sevgiyle...
En güzel sevgiyle...

Amed Şehir Tiyatrosu

Gûti: "Kere giyan, guy gire,
Ew e dengê dengî rêgir ei!
Heta zû we ba barî kem
Le rêgiran rizgarî kem"

Ker daye qeqay pêkenî...

Gûti: "Qurban, Hawrêy şîrî!

Barekey min le xot bar ke.

Heta zû we xot rizgar ke.

Ke min ker bim, barebar bim,

Kurtan le pişt, heşbeser bim,

Ferqî çî ye? Derd her derd e,

Kerî to bim, ya hî cerde!

Ebdula Peşew

